

Fellesdokumentet 2008

fra det 4. konsultasjonsmøtet 28. oktober 2008

Innhold

1	DET 4. KONSULTASJONSMØTET	3
	1.1 <i>Konsultasjonsordningen</i>	3
	1.2 <i>Fellesdokumentet 2008 - kommuneopplegget i forslaget til statsbudsjett 2009.....</i>	3
	1.3 <i>Rapportering konsultasjonsåret 2008</i>	4
2	DET ØKONOMISKE OPPLEGGET FOR KOMMUNESEKTOREN I 2009.....	6
	2.1 <i>Innledning</i>	6
	2.2 <i>Utviklingen i kommunesektorens økonomi og aktivitet</i>	6
	2.3 <i>Kommunesektorens inntekter i 2008</i>	8
	2.4 <i>Hovedpunkter i kommuneopplegget 2009.....</i>	9
	2.5 <i>Nærmere om kommunesektorens frie inntekter i 2009.....</i>	10
3	KOMMUNESEKTORENS OPPGAVER OG TJENESTEPRODUKSJON.....	13
	3.1 <i>Arbeids- og inkluderingsdepartementet</i>	13
	3.2 <i>Barne- og likestillingsdepartementet.....</i>	15
	3.3 <i>Helse- og omsorgsdepartementet.....</i>	17
	3.4 <i>Justis- og politidepartementet.....</i>	21
	3.5 <i>Kommunal- og regionaldepartementet.....</i>	22
	3.6 <i>Kunnskapsdepartementet</i>	23
	3.7 <i>Landbruks- og matdepartementet.....</i>	26
	3.8 <i>Miljøverndepartementet</i>	26
	3.9 <i>Finansdepartementet.....</i>	29
	3.10 <i>Samferdselsdepartementet</i>	30
	3.11 <i>Kultur- og kirke departementet.....</i>	31
4	KOSTNADSBEREGNINGER - STATUS ALLE OPPMELDTE SAKER.....	32
5	ØVRIGE INNSPILL FRA KS.....	35

Vedlegg:

- a) Oversikt over kostnadsberegningssaker meldt opp i 2008
- b) Oversikt over bilaterale samarbeidsavtaler per oktober 2008
- c) Oversikt over løpende saker 2008
- d) Oversikt over bilaterale møter
- e) KS-uttalelse til statsbudsjettet 2009, Landstyret 15. oktober
- f) Brev fra KS av 27. oktober 2008 til Stortingets finanskomité vedlagt notat om 23. oktober 2009 om konjunkturutviklingen og kommunenes skatteinntekter

Tabeller:

- 2.1 Kommunesektorens inntekter, aktivitet og overskudd. Reell endring i prosent fra året før (2000 – 2009)
- 2.2 Netto driftsresultat. Prosent av samlede inntekter
- 2.3 Hovedkomponenter i inntektsveksten i 2009, regnet fra inntektsnivået for 2008 i revidert nasjonalbudsjett 2008. Reell endring i mrd. kr
- 2.4 Inntektsvekst (frie inntekter) og utgiftsvekst i 2009. Anslag mrd. kr. Regnet fra inntektsnivå i 2008 i revidert nasjonalbudsjett 2008

1 Det 4. konsultasjonsmøtet

1.1 Konsultasjonsordningen

Konsultasjonsordningen er en etablert arena for dialog mellom regjeringen og kommunesektoren ved KS. Det er fire faste politiske møter årlig, i tillegg til omfattende bilateral kontakt både politisk og administrativt. Departementene som er mest aktive i ordningen har årlig fra to til seks faste bilaterale møter mellom departementet og KS.

Arenaen legger til rette for dialog om innspill og merknader fra kommunesektoren, og gir samtidig staten anledning til en samordnet diskusjon med sektoren om utfordringer og virkemiddelbruk.

Bilaterale samarbeidsavtaler mellom staten og KS innenfor enkeltsektorer og involvering av KS i arbeidet med kostnadsberegninger, er sentrale elementer i en mer forpliktende ordning. Ordningen med involvering av KS i arbeidet med kostnadsberegninger av reformer i kommunesektoren ble innført fra 2007. I tillegg har partene fra samme tid vært enige om å styrke arbeidet med samarbeidsavtaler på enkeltsektorer.

De fire faste politiske møtene ledes av kommunal- og regionalministeren. For øvrig deltar politisk ledelse i departementene med saker på dagsorden, og KS er vanligvis representert ved et eget konsultasjonsutvalg utgått fra Hovedstyret i KS. Møtene følger arbeidet med statsbudsjettet:

1. konsultasjonsmøte – før regjeringens første budsjettkonferanse
Tema: Rammene for kommuneopplegget i neste års statsbudsjett

2. konsultasjonsmøte – før fremleggelsen av RNB og kommuneproposisjonen
Tema: Reformert og utbygging av tjenestetilbudet (enkeltsaker fra fagdepartementene)

3. konsultasjonsmøte – før regjeringens sluttbehandling av budsjettet
Tema: Måloppnåelse foregående år (kommunal tjenesteproduksjon), bilaterale samarbeidsavtaler, samt reformer og utbygging av tjenestetilbudet (eventuelle endringer i enkeltsaker fra fagdepartementene)

4. konsultasjonsmøte – etter fremleggelsen av St.prp. nr. 1
Tema: Oppsummering og klargjøring av innholdet i regjeringens budsjettforslag gjennom utarbeidelsen av Fellesdokumentet

1.2 Fellesdokumentet 2008 - kommuneopplegget i forslaget til statsbudsjett 2009

Foreliggende fellesdokument gir en helhetlig gjennomgang av regjeringens forslag til kommuneopplegg i statsbudsjettet for 2009, dvs. omtale av bevilgninger gjennom inntektssystemet på Kommunal- og regionaldepartementets budsjett, øremerkede satsinger på fagdepartementenes budsjetter og ev. andre tiltak.

I kapittel 2 presenteres en i hovedsak felles forståelse av den økonomiske situasjonen i kommunesektoren de siste årene og regjeringens budsjettopplegg for 2009.

De viktigste enkeltsakene i kommuneopplegget er omtalt i kapittel 3, sortert etter ansvarlig fagdepartement.

Det er ikke meldt opp kostnadsberegningssaker til det 4. møtet. I kapittel 4 gis en statusgjennomgang av alle kostnadsberegningssaker som er meldt opp.

KS har innspill til en sak som ikke er budsjettsak for 2009. Innspillet er gjengitt i kapittel 5 og er ikke kommentert skriftlig av staten.

1.3 Rapportering konsultasjonsåret 2008

Bilaterale samarbeidsavtaler

Arbeidet med bilaterale avtaler mellom staten og KS innenfor enkeltsektorer er styrket og videreutviklet som del av en mer forpliktende konsultasjonsordning fra 2007.

Per oktober 2008 er det 11 bilaterale avtaler og én tilleggsavtale innenfor konsultasjonsordningen. Kjennetegnet ved avtalene er:

- politisk overbygging og inngåelse på politisk nivå
- to parter, staten ved departementene og kommunesektoren ved KS
- begrenset varighet
- de er en del av den nasjonale dialogarenaen med kommunesektoren som konsultasjonsordningen representerer

En arbeidsgruppe har gjennomgått de bilaterale avtalene i en rapport lagt fram for det 2. konsultasjonsmøtet april 2008. Etter arbeidsgruppens vurdering virker avtalene å være et relevant og godt alternativt virkemiddel i styringsdialogen mellom staten og kommunesektoren som bidrar til en mer systematisk, tettere og omfattende dialog og samarbeid mellom staten og kommunesektoren. KS bidrar i gjennomføringen med nettverk, arenaer, spredning og gjensidig utveksling av informasjon og erfaringer.

Partene er enige om at det er utfordringer knyttet til avtaler som et reelt alternativ til sterkere styringsgrep, og at et stort antall avtaler kan bidra til å redusere kommunesektorens handlingsrom og minske mulighetene til lokalt å prioritere egne satsningsområder. Det er en grense for hvor mange avtaler både staten og KS klarer å følge opp. Det er derfor viktig ved videre arbeid å nøye vurdere forslag om innføring av nye og ev. videreføring av eksisterende avtaler.

Det gjøres ingen gjennomgang av de bilaterale samarbeidsavtalene i dette dokumentet, men vises til gjennomgangen i materialet fra det 3. konsultasjonsmøtet i 2008. En oversikt over alle bilaterale samarbeidsavtaler inngått mellom staten og KS ligger imidlertid som vedlegg b).

Mer informasjon, dokumenter fra konsultasjonsmøtene, alle bilaterale avtaler mv. ligger tilgjengelig på Kommunal- og regionaldepartementets og KS' nettsider (www.krd.no og www.ks.no).

Kostnadsberegningssamarbeid

Fra og med konsultasjonsåret 2007 er det innført nye rutiner for involvering av KS i arbeidet med kostnadsberegninger av statlig initierte reformer. Rutinene skal bidra til å gjøre

regjeringens beslutningsgrunnlag best mulig. I tillegg skal rutinene tilrettelegge for en best mulig oppslutning om reformen i kommunesektoren ved å synliggjøre at partene i konsultasjonsordningen er enige om de kostnadsberegningene som er lagt til grunn. Rutinene er basert på rapporten *Om kostnadsberegninger av statlig initierte reformer i kommunesektoren*. Rapporten er tilgjengelig på Kommunal- og regionaldepartementets nettsider www.krd.no. Kostnadsberegninger er et fast tema på konsultasjonsmøtene. Ordningen med å involvere KS i kostnadsberegninger er under innfasing, men metodikken har hittil bidratt til større bevissthet omkring økonomiske og administrative konsekvenser av statlige tiltak rettet mot kommunesektoren. Det ble meldt opp åtte saker i 2007, tre av disse er avsluttet. I 2008 er det meldt opp seks saker gjennom ordningen.

Ekstra konsultasjonsmøter

Partene er enige om at det er nyttig innimellom å drøfte særskilte tema i egne konsultasjonsmøter. I 2008 er det arrangert to ekstra konsultasjonsmøter i tillegg til de faste møtene. Det ble avholdt et ekstra konsultasjonsmøte i april for å drøfte tiltak og virkemiddelbruk i grunnopplæringen, og et møte i oktober for å drøfte tiltak og virkemiddelbruk knyttet til klimautfordringer.

2 Det økonomiske opplegget for kommunesektoren i 2009

2.1 Innledning

De siste fire årene har norsk økonomi vært inne i den sterkeste konjunkturoppgangen siden tidlig på 1950-tallet. Fra konjunkturomslaget våren 2003 har 300 000 flere personer kommet i inntektsgivende arbeid, og ledigheten har falt til det laveste nivået på over 20 år. Mye tyder imidlertid på at konjunkturtoppen er passert, og i Nasjonalbudsjettet 2009 anslås det at veksten i fastlandsøkonomien vil avta fra vel 6 prosent i 2007 til vel 3 prosent i inneværende år. I 2009 ventes veksten å komme ned i knapt 2 prosent. Ledigheten ventes fortsatt å holde seg lav, men ikke fullt så lav som gjennom det siste året. Utviklingen i internasjonale finansmarkeder den siste tiden har imidlertid gjort de økonomiske utsiktene mer usikre. Anslagene i Nasjonalbudsjettet 2009 tar utgangspunkt i at budsjettet vil bidra til økt etterspørsel i norsk økonomi både i år og neste år, og at rentenivået vil gå litt ned gjennom 2009. Selv med en avdemping av veksten i 2009 vil kapasitetsutnyttelsen fortsatt være relativt høy. Lønnsveksten ser ut til å bli høyere i 2008 enn tidligere anslått. Tiltakende prisvekst på norskproduserte varer og tjenester bidrar til at den underliggende prisstigningen for tiden ligger over inflasjonsmålet. Noe lavere lønnsvekst framover vil etter hvert bidra til å trekke prisveksten ned igjen.

Regjeringen følger handlingsregelen for en gradvis innfasing av petroleumsinntekter i norsk økonomi. Handlingsregelen legger opp til at bruken av petroleumsinntekter bør øke langsommere i en konjunkturoppgang enn i en konjunkturedgang. I lys av avdempingen av veksten i norsk økonomi og usikre utsikter for verdensøkonomien legger Regjeringen opp til et strukturelt, oljekorrigert underskudd på 92 mrd. kroner neste år. Dette er på linje med anslaget for forventet realavkastning av Statens pensjonsfond – Utland for 2009, etter at bruken av oljeinntekter har ligget under denne 4-prosentbanen de siste tre årene. Det strukturelle underskuddet øker med om lag 14 mrd. kroner fra 2008 til 2009. Målt som andel av trend-BNP for Fastlands-Norge tilsvarer dette 0,7 prosentpoeng. Budsjettet bidrar dermed til å øke etterspørselen i norsk økonomi neste år.

2.2 Utviklingen i kommunesektorens økonomi og aktivitet

Kommunesektoren har vært igjennom en periode med forholdsvis sterk reell inntektsvekst. De tre siste årene har kommunesektorens samlede inntekter økt med reelt 2,6 prosent i gjennomsnitt per år, mot en gjennomsnittlig årlig vekst på 2,2 prosent per år gjennom de foregående 15 årene. Kommunesektorens samlede inntekter økte reelt med hele 5,5 prosent fra 2005 til 2006. Den sterke veksten i 2006 skyldes at styrking av kommuneøkonomien ble høyt prioritert i det økonomiske opplegget fra Regjeringen. I tillegg ble skatteinngangen høyere enn ventet. Den uventede høye skatteinngangen i 2006 førte til at inntektsveksten fra 2006 til 2007 ble 1,3 prosent som er klart lavere enn først beregnet. Den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter fra 2007 til 2008 anslås nå til 3,2 mrd. kroner eller 1,2 prosent. Utviklingen i 2008 er nærmere omtale i avsnitt 2.3.

Regjeringens budsjettforslag for 2009 innebærer en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på 8,4 mrd. kroner eller 3,0 prosent, regnet i forhold til anslaget for kommunesektorens inntekter i 2008 i Revidert nasjonalbudsjett 2008. Realveksten i kommunesektorens frie inntekter anslås til i underkant av 4,7 mrd. kroner, eller 2,3 prosent fra 2008 til 2009. Av den anslåtte veksten er 160 mill. kroner knyttet til en økning i de statlig

veiledende satsene for utmåling av økonomisk sosialhjelp. Budsjettforslag innebærer en vekst i både kommunesektorens frie og samlede inntekter som ligger over øvre grense i de intervallene som ble signalisert i Kommuneproposisjonen 2009. Kommuneopplegget for 2009 er nærmere omtale i avsnitt 2.4.

Inntektene finansierer løpende tjenesteproduksjon og investeringer i kommunesektoren. Et veid gjennomsnitt av sysselsetting, produktinnsats og brutto realinvesteringer brukes som en indikator på den samlede aktivitetsutviklingen i kommuneforvaltningen. Indikatoren er et mål på hva som settes inn i produksjonen, ikke hva som faktisk produseres, og den fanger derfor ikke opp forbedringer i tjenestetilbudet som følge av en mer effektiv ressursbruk. Basert på indikatoren vokste aktiviteten i kommunesektoren i årene 2004-2006 langsommere enn kommunesektorens samlede inntekter. Det må ses i sammenheng med at kommunesektorens behov for finansiell konsolidering etter at aktiviteten, og dermed utgiftene, hadde økt raskere enn inntektene i flere år. I 2007 vokste aktiviteten mer enn inntektene, med en vekst på 4,5 prosent. Antall sysselsatte økte med vel 13 000 personer eller 2,9 prosent i 2007. Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at investeringene økte med hele 12,5 prosent reelt i 2007. Den sterke veksten må ses i sammenheng med Regjeringens satsing på full barnehagedekning, men også høy vekst i de kommunale investeringene innenfor pleie og omsorg og flere andre tjenesteområder.

Overskuddet før lånetransaksjoner, slik det måles i nasjonalregnskapet, viser forskjellen mellom kommunesektorens samlede inntekter og samlede utgifter medregnet investeringer, men uten gjeldsavdrag. Kommuneforvaltningens underskudd før lånetransaksjoner økte fra slutten av 1990-tallet og fram til 2003, da underskuddet utgjorde om lag 7 prosent av de samlede inntektene. Deretter bedret resultatet seg, og i 2006 hadde kommuneforvaltningen et overskudd før lånetransaksjoner på 0,3 prosent. Sterk utgiftsvekst i 2007, både knyttet til lønn, andre driftsutgifter og investeringer, førte til underskudd før lånetransaksjoner på 4,2 prosent av de samlede inntektene i 2007.

Tabell 2.1 Kommunesektorens inntekter, aktivitet og overskudd. Reell endring i prosent fra året før¹⁾

	Samlede inntekter	Frie inntekter	Aktivitet ²⁾	Overskudd, prosent av inntektene
2000	1,9	0,7	-0,9	-2,4
2001	1,9	1,6	2,8	-3,4
2002	0,1	-1,0	1,7	-7,0 ³⁾
2003	0,6	-0,5	0,9	-7,1
2004	4,1	3,7	1,6	-4,5
2005	3,1	2,5	-1,1	-1,3
2006	5,5	6,0	2,7	0,3
2007	1,3	-0,5	4,5	-4,2
2008	1,2	-0,1	3,2	-
2009	2,6	1,7	-	-

¹⁾ Inntektsveksten er korrigert for endringer som følger av endret organisering av offentlig tjenestetilbud og andre budsjettekniske forhold.

²⁾ Aktiviteten i kommunesektoren måles ved en indikator der endringene i sysselsetting, produktinnsats og brutto realinvesteringer veies sammen.

³⁾ Tilskudd til gjeldslette mv. på 21,6 mrd. kroner i forbindelse med sykehusreformen er holdt utenom.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet.

Netto driftsresultat brukes av bl.a. Det tekniske beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) som hovedindikator for økonomisk balanse i kommunesektoren. Netto driftsresultat er et mål på hvor mye kommunene kan disponere til avsetninger og investeringer etter at driftsutgifter, netto renter og avdrag er betalt. TBU har foretatt beregninger som indikerer at netto driftsresultatet over tid bør ligge på om lag 3 prosent av inntektene for at kommuner og fylkeskommuner skal sitte igjen med tilstrekkelige midler til avsetninger og investeringer. Fra slutten av 1990-tallet lå netto driftsresultat klart under dette nivået, og var i 2002 og 2003 nede i 0,6 prosent av driftsinntektene, jf. tabell 2.2. Deretter ble netto driftsresultatet klart forbedret til 5,5 prosent i 2006. Sterk aktivitetsvekst bidro til at kommunesektorens samlede netto driftsresultat avtok til 2,5 prosent av driftsinntektene i 2007. En forholdsvis sterk vekst i utgiftene til renter og avdrag bidro også til en reduksjon i driftsresultatene. Tap som åtte kommuner hadde på investeringer i amerikanske verdipapirer kjøpt gjennom Terra Securities, har også bidratt til å trekke ned driftsresultatet i 2007. Dersom en holder disse kommunene utenom, var netto driftsresultat for kommunesektoren om lag 2,9 prosent i 2007. Netto driftsresultatet for 2007 er anslått til 4,0 prosent for fylkeskommunene, 4,6 prosent for Oslo og 1,9 prosent for kommunene utenom Oslo.

Tabell 2.2 Netto driftsresultat. Prosent av samlede inntekter

	Kommunene utenom Oslo	Fylkeskommunene	Oslo	Kommunesektoren i alt
1996	3,0	1,8	5,0	2,9
1997	5,1	2,5	7,7	4,6
1998	1,9	0,4	6,1	2,0
1999	1,9	-0,7	0,3	1,0
2000	2,5	-0,2	2,8	1,7
2001	1,9	-1,8	2,8	0,9
2002	0,1	0,9	2,9	0,6
2003	0,7	1,1	-0,6	0,6
2004	2,0	4,3	1,1	2,2
2005	3,5	4,0	3,6	3,6
2006	5,2	5,3	8,0	5,5
2007	1,9	4,0	4,6	2,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.3 Kommunesektorens inntekter i 2008

I revidert nasjonalbudsjett 2008 ble den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter fra 2007 til 2008 anslått til om lag 3,7 mrd. kr, tilsvarende 1,4 pst. Den reelle veksten i de frie inntektene ble anslått til 0,2 mrd. kr.

På bakgrunn av ny informasjon om skatteinngangen er anslaget for kommunesektorens skatteinntekter oppjustert med om lag 1 mrd. kr, fordelt med om lag 900 mill. kr på kommunene og om lag 100 mill. kr på fylkeskommunene. Anslaget for kommunesektorens gebyrinntekter er oppjustert med 400 mill. kr. På den annen side bidrar høyere lønnsvekst til at også kostnadsveksten blir høyere enn det som opprinnelig ble lagt til grunn. Kostnadsveksten i

kommunesektoren i 2008 anslås nå til 5,6 pst., 0,8 prosentpoeng mer enn lagt til grunn i revidert nasjonalbudsjett 2008. Isolert sett trekker økte kostnader realveksten i kommunesektorens samlede inntekter ned med vel 2 mrd. kr fra 2007 til 2008.

Totalt sett innebærer disse endringene at den reelle inntektsveksten i 2008 blir noe svakere enn lagt til grunn i revidert nasjonalbudsjett 2008. Realveksten i kommunesektorens samlede inntekter anslås til 3,2 mrd. kr eller 1,2 pst. For de frie inntektene anslås det nå en reell nedgang på i underkant av 0,2 mrd. kr eller 0,1 pst.

Kommunesektorens pensjonspremier øker med anslagsvis 3 mrd. kroner i 2008. Siden kommuner og fylkeskommuner skal føre pensjonskostnader i regnskapet (og ikke pensjonspremien), kan den budsjettmessige effekten av økningen i pensjonspremiene fordeles over en periode på de 15 påfølgende år. Pensjonskostnadene i kommunesektoren i 2008 kan anslås å stige reelt med vel 400 mill. kroner.

Tall for nasjonalregnskapet tyder på at det har vært sterk vekst i aktiviteten i kommuneforvaltningen i første halvår i år, og indikatoren for aktivitet anslås på usikkert grunnlag å øke med vel 3 pst. i 2008, både på grunn av høy vekst i kommunal sysselsetting og investeringer.

2.4 Hovedpunkter i kommuneopplegget 2009

I kommuneproposisjonen for 2009 la regjeringen opp til reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på mellom 7 og 7½ mrd. kr i 2009. Det ble lagt opp til reell vekst i kommunesektorens frie inntekter på mellom 3½ og 4 mrd. kr.

Regjeringen legger nå opp til en realvekst i de samlede inntektene i 2009 på om lag 8,4 mrd. kr, tilsvarende 3,0 pst. Av veksten i samlede inntekter er 4 660 mill. kr frie inntekter.

Pris- og lønnsvekst for kommunesektoren i 2009 er anslått til 4,5 pst. Kommunesektoren er kompensert for dette innenfor de foreslåtte inntektsrammene for 2009. Realveksten i kommunesektorens inntekter kommer i tillegg til kompensasjonen for pris- og lønnsvekst.

Inntektsveksten i 2009 er regnet ut i fra anslått inntektsnivå i 2008 i revidert nasjonalbudsjett 2008. Dette er i samsvar med vanlig praksis. Regnet i forhold til anslag på regnskap for 2008, der det tas hensyn til at skatteanslaget for 2008 er justert opp med 1 mrd. kr, innebærer budsjettforslaget en reell økning i de samlede inntektene på om lag 7,3 mrd. kr, tilsvarende 2,6 pst.

Engangsbevilgningen på 100 mill. kr til styrking av fylkeskommunenes kollektivtilbud som Stortinget vedtok ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett 2008, er ikke videreført til 2009.

For at kommunesektoren skal kunne bygge ut tjenestetilbudet videre, er det nødvendig med styrking av kommuneøkonomien. Regjeringen foreslår derfor sterkere vekst i kommunesektorens inntekter enn varslet i kommuneproposisjonen. Veksten i samlede inntekter er om lag 900 mill. kr over øvre grense av intervallet som ble signalisert i kommuneproposisjonen 2008, mens veksten i frie inntekter er 660 mill. kr over øvre grense av

intervallet. Med regjeringens budsjettforslag for 2009 kan den samlede reelle inntektsveksten for kommunesektoren i perioden 2005-2009 anslås til 28,6 mrd. kr.

Tabell 2.1 Hovedkomponenter i inntektsveksten i 2009, regnet fra inntektsnivået for 2008 i revidert nasjonalbudsjett 2008. Reell endring i mrd. kr.

Frie inntekter	4,66
Tiltak i skolen ¹	0,6
Øremerkede overføringer	3,0
Gebyrinntekter	0,2
Samlede inntekter	8,4

¹ Bevilgningen gis som rammetilskudd. Midlene omfatter utvidelse av timetallet i grunnskolen og bevilgninger til læremidler i videregående opplæring. Dette er knyttet til en utvidelse av kommunesektorens oppgaver, og er derfor korrigert ut ved beregning av vekst i frie inntekter.

Regjeringens hovedprioriteringer innenfor kommuneopplegget 2009 er:

- Vekst i frie inntekter på 4,66 mrd. kr (jf. pkt. 2.5)
- 430 mill. kr til forsterket opplæring i norsk/samisk og matematikk for elever på 1.–4. trinn fra høsten 2009.
- 2 timer fysisk aktivitet på barnetrinnet fra skoleåret 2009-2010. Kommunene kompenseres for merutgiftene ved økning i rammetilskuddet i 2009 på 47,7 mill. kr.
- Gratis læremidler i videregående opplæring for trinn 1 fra skoleåret 2009-2010. Rammetilskuddet til fylkeskommunene økes netto med om lag 136 mill. kroner.
- Rentekompensasjonsordning for skole- og svømmeanlegg og for kirkebygg
- Investeringstilskudd til 1000 nye omsorgsboliger/sykehjemsplasser
- 2000 nye barnehageplasser og nominelt uendret foreldrebetaling

2.5 Nærmere om kommunesektorens frie inntekter i 2009

Kommunesektorens frie inntekter anslås til 206 mrd. kr i 2009. De frie inntektene består av rammetilskudd og skatteinntekter, og utgjør til sammen knapt 70 pst. av kommunesektorens samlede inntekter. Kommunesektoren kan disponere de frie inntektene i tråd med lokale prioriteringer innenfor rammen av gjeldende lover og regelverk.

Regjeringen legger opp til reell vekst i de frie inntektene i 2009 på 4 660 mill. kr, tilsvarende 2,3 pst. Veksten er regnet fra anslaget på kommunesektorens inntekter i 2008 i revidert nasjonalbudsjett 2008.

Øremerkede tilskudd på i alt om lag 3,6 mrd. kroner innlemmes i de frie inntektene i 2009. Innlemming av øremerkede tilskudd inngår ikke i veksten i frie inntekter.

Anvendelse av veksten i frie inntekter

Kommunesektoren styres i stor grad gjennom de inntektsrammer som fastsettes av Stortinget. Kommunesektoren har et selvstendig ansvar for å tilpasse utgiftene til de fastsatte inntektsrammene. Ny aktivitet i kommunesektoren må for en stor del finansieres gjennom vekst i frie inntekter, effektivisering og omprioritering.

I det følgende gjennomgås enkelte forhold som har betydning for disponeringen av de frie inntektene i 2008.

Demografi

Det tekniske beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) utarbeider anslag for merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen forutsatt at dekningsgrad, standard og produktivitet i tjenesteytingen holdes uendret. For 2009 er anslaget på merutgifter om lag 1,5 mrd. kr.

Utvalget understreker at utgiftsberegningene er beheftet med usikkerhet. Beregningene av merutgifter for kommunesektoren knyttet til den demografiske utviklingen må betraktes mer som grove anslag enn som eksakte svar.

Økonomisk sosialhjelp

Av veksten i frie inntekter er 160 mill. kr er knyttet til en reell økning på 5 pst. i de veiledende satsene for økonomisk sosialhjelp.

NAV-reformen

Innenfor veksten i de frie inntektene er om lag 70 mill. kroner knyttet til merutgifter for kommunene ved NAV-reformen.

Tabell 2.4 Anslått inntektsvekst (frie inntekter) og utgiftsvekst i 2009. Regnet fra inntektsnivå 2008 i revidert nasjonalbudsjett 2008. Mrd. kr

Frie inntekter	4,7
Veksten i frie inntekter legger til rette for å dekke følgende utgifter:	
Demografi	1,5
Økte sosialhjelpssatser	0,2
NAV-reformen	0,1
Totalt	1,8

Regjeringen legger opp til at de frie inntektene gir rom for nye årsverk innen pleie og omsorg i 2009, samt til å starte utbygging av dagtilbud til demente. Merutgiftene er ikke tallfestet.

Mens inntektsveksten i 2009 regnet fra RNB-nivå 2008 anslås til i underkant av 4,7 mrd. kr, kan veksten anslås til om lag 3,5 mrd. kr når den regnes fra anslag på regnskap 2008.

Forskjellen skyldes ekstra skatteinntekter i 2008 på 1 mrd. kr og engangsbevilgningen til styrking av fylkeskommunenes kollektivtilbud på 100 mill. kr som ikke videreføres til 2009.

I 2009 vil kommunesektorens pensjonskostnader øke med om lag 400 mill kr som følge av endringer i de økonomiske forutsetningene for beregning av pensjonskostnader. I tillegg vil det komme en økning på om lag 200 mill kr knyttet til fordeling (inndekning) av økningen i pensjonspremiene i 2008 (jf. pkt. 2.3). For 2009 kan kommunesektorens pensjonskostnader samlet anslås å øke reelt med 600 mill. kroner. Økningen må dekkes av de frie inntektene.

Merknad fra KS:

De frie inntektene i kommuneopplegget for 2009 skal ta høyde for følgende:

- Økonomiske rammer som gjør det mulig å oppnå et netto driftsresultat for kommunesektoren på over 3 prosent i 2009
- Kompensasjon for økte tjenestebehov som følge av befolkningsvekst

- Fullfinansiering av statlig initierte velferdssatsinger og reformer
- Gi rom for en opptrapping av innsatsen på vedlikehold av kommunal bygningsmasse og infrastruktur

Disse utfordringene krever en vekst i de frie inntektene på minimum 6 mrd. kroner fra 2008 til 2009. I tillegg må kommunesektoren håndtere økte pensjonsutgifter og et kostnadmessig etterslep fra 2008, pga lønns- og prisvekst. Det er derfor behov for betydelig effektivisering og kostnadsreducerende tiltak i sektoren neste år.

På bakgrunn av disse utfordringer ber KS staten om å videreføre den ekstra skatteveksten i 2008, på 1 mrd. kr, til 2009.

KS har fått gjennomført en vedlikeholdsundersøkelse som viser at det er behov for oppgradering av eksisterende kommunal bygningsmasse for minst 94 mrd. kroner for å komme på et akseptabelt nivå. På bakgrunn av dette har KS vedtatt en handlingsplan for vedlikehold av kommunale bygninger, hvor det stilles en rekke forventninger til kommuner og fylkeskommuner til staten og til KS. På bakgrunn av denne saken inviterer KS regjeringen til en felles vedlikeholdssatsing for kommunesektoren forankret i konsultasjonsordningen, som del av en økonomisk opptrappingsplan.

Det vises for øvrig til uttalelsene fra Landstyret 16. oktober 2008 om henholdsvis Kommuneøkonomien 2009 og Handlingsplan for vedlikehold av kommunale bygninger, som ligger vedlagt dette notatet (jf. vedlegg e).

KS har sendt brev til Stortingets Finanskomité 27. oktober.2008 med overskriften *Fare for skattesvikt for kommunene i 2009*. I brevet viser KS til at sannsynligheten for at norsk økonomi vil gå inn i en lavkonjunktur i 2009 er stor og at KS er bekymret for skattesvikt i 2009. Brevet i sin helhet ligger som vedlegg f).

KS-merknad slutt

Merknad fra Kommunal- og regionaldepartementet:

Staten viser til at det har vært en betydelig vekst i kommunesektorens frie inntekter i inneværende stortingsperiode. Vekst i de frie inntektene er det viktigste bidraget som staten kan gi for at det kommunale vedlikeholdet skal bli bedre. I statsbudsjettet for 2009 ligger det også inne enkelte andre virkemidler av betydning for kommunalt vedlikehold:

- rentekompensasjonsordning for skole og kirkebygg
- investeringstilskudd for sykehjemsplasser og omsorgsboliger

Kommunesektoren har økt innsatsen på vedlikehold de seinere år.

Merknad fra Kommunal- og regionaldepartementet slutt

3 Kommunesektorens oppgaver og tjenesteproduksjon

3.1 Arbeids- og inkluderingsdepartementet

NAV-reformen

Kommunenes merutgifter knyttet til NAV-reformen dekkes innenfor veksten i de frie inntektene. Kommunesektoren er kompensert med totalt 450 mill. kroner for årene 2006-2008. For 2009 foreslås kommunesektoren kompensert med 320 mill. kroner for å dekke kommunenes utgifter knyttet til å etablere minimumsløsningen for kommunal deltakelse i NAV-kontoret, en økning på 70 mill. kroner i forhold til 2008. Som tidligere foreslås midlene tildelt over rammetilskuddet fordelt etter hovednøkkelen i inntektssystemet. KS og Arbeids- og velferdsdirektoratet har utarbeidet en veileder som viser hvilke kostnader som hhv. kommunene og Arbeids- og velferdsetaten skal dekke. Kompensasjonen til kommunene er gitt over en fireårsperiode, mens den enkelte kommune normalt vil ha utgifter til å etablere NAV-kontor i ett eller to budsjettår. Totalt sett vil kommunesektoren i perioden 2006-2009 bli kompensert med 770 mill. kroner for utgifter knyttet til NAV-reformen.

KS har i samarbeid med Arbeids- og inkluderingsdepartementet gjennomført en spørreundersøkelse om kommunenes utgifter ved etablering av NAV-kontor. I konsultasjoner om gjennomføringen av NAV-reformen har departementet og KS konkludert med at det ikke er grunnlag for å hevde at kommunene samlet sett har fått for høy eller for lav kompensasjon.

I statsbudsjettet for 2009 foreslås det en midlertidig styrking av Arbeids- og velferdsetaten med 100 mill. kroner for å kompensere for produksjonstap som følge av NAV-reformen. Etaten er videre i St.prp. nr. 87 (2007-2008) foreslått styrket med 60 mill. kroner i 2008. Dette for å forsterke etatens arbeid med ytelsesforvaltning, slik at brukerne kan få utbetalt ytelser de har krav på innenfor rimelig tid. De 60 mill. kronene kommer i tillegg til 40 mill. kroner som ble gitt i juli 2008. Styrkingene vil også komme kommunene til gode ved at saksbehandlingstidene i Arbeids- og velferdsetatens ytelsesforvaltning kan reduseres og dermed redusere antall henvendelser til NAV-kontorene.

For nærmere omtale, se St.prp. nr. 1 (2008-2009) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet, kap. 604 NAV-reform og pensjonsreform.

Handlingsplan mot fattigdom

Regjeringen la sammen med statsbudsjettet for 2007 fram en handlingsplan mot fattigdom. Handlingsplanen omfatter en rekke tiltak av relevans for kommunesektoren, herunder flere tiltak overfor personer som står langt fra arbeidsmarkedet, bostedsløse og barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer.

Handlingsplanen er fulgt opp i statsbudsjettet for 2008 med en styrking av innsatsen på om lag 390 mill. kroner, og Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2009 en ytterligere styrking på 1 249 mill. kroner. Blant tiltak i 2009 på Arbeids- og inkluderingsdepartements ansvarsområde av relevans for kommunesektoren er:

- Styrking av det nye kvalifiseringsprogrammet for utsatte grupper med 329,7 mill. kroner som følge av at ordningen omfatter stadig flere kommuner og 186 mill. kroner til en styrking av Arbeids- og velferdsetatens innsats overfor deltakere i kvalifiseringsprogram.

- Heving av satsnivået i de statlige veiledende retningslinjene for utmåling av sosialhjelp med 5 prosent ut over ordinær prisstigning fra 1. januar 2009 for å bedre den økonomiske situasjonen og levekårene for personer som i en kortere eller lengre periode er avhengig av sosialhjelp. Dette skjer innenfor veksten i de frie inntektene til kommunene hvor 160 mill. kroner av økningen er knyttet til det økte satsnivået.

For nærmere omtale se trykt vedlegg til St.prp. nr. 1 (2008-2009) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet: Handlingsplan mot fattigdom – status 2008 og styrket innsats i 2009.

Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen

Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen foreslås styrket med 125 mill. kroner til økning i satsene for integreringstilskuddene. 2008-satsingen på integrering og inkludering foreslås videreført, og samlet er innsatsen siden 2006 styrket med 825,7 mill. kroner. Tiltakene omfatter flere departementers budsjettområder.

Kommunene er sentrale aktører i bosetting og integrering av nyankomne innvandrere. God og målrettet norskopplæring er en forutsetning for innvandreres muligheter i arbeidslivet og i samfunnet ellers. Regjeringen vil derfor styrke integreringstilskuddet til kommuner som bosetter flyktninger og deres familie.

Integreringstilskudd

I 2009 vil det med gjeldende prognoser være behov for å bosette om lag 8 000 personer i kommunene. Det er viktig å opprettholde takten og kvaliteten i bosettingsarbeidet i en periode med stort press. Styrkingen av tilskuddet gir økt dekning av kommunenes utgifter til bosetting og integrering.

Integreringstilskuddet skal dekke de gjennomsnittlige utgiftene kommunene har ved bosetting og integrering av flyktninger. Tilskuddet utbetales over fem år. Økningen i tilskuddet er i hovedsak lagt på de tre første årene etter ankomst. Dette gjøres for å støtte opp om rask bosetting og for å følge det toårige introduksjonsprogrammet. Totalt får kommunene 551 500 kroner for hver voksen og 531 500 for hvert barn som bosettes i 2009. I følge *Beregningsutvalget for kartlegging av kommunale utgifter til bosetting og integrering av flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag* er kommunenes utgifter gjennomsnittlig 589 000 kroner over 5 år i 2009.

Innføring av permanent grunntilskudd i opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere

Formålet med tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap er å sikre at kommunene tilbyr voksne innvandrere med rett og plikt eller rett, opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Tilfredsstillende økonomiske rammevilkår for kommunene er nødvendig for å kunne tilby opplæring av høy kvalitet. For å bedre de økonomiske rammevilkårene for de små og mellomstore kommunene foreslår Regjeringen i budsjettproposisjonen for 2009 å etablere et permanent grunntilskudd for kommuner med 150 personer eller færre i personkretsen. Grunntilskuddet skal gi kommuner som har et begrenset antall deltagere i norskopplæringen mer forutsigbare økonomiske rammevilkår. Basistilskuddet og dagens ordning med skjønntilskudd avvikles.

Tilskuddet foreslås utbetalt i to satser. Kommuner som har mellom 4 og 150 personer i personkretsen får høy sats (ca. 390 000 kroner) og de kommunene som har mellom 1 og 3

personer i personkretsen får lav sats (ca. 150 000 kroner). Et mål med tilskuddet er at det skal stimulere til mer interkommunalt samarbeid. Tilskuddet skal også gjøre det lettere for kommuner som ikke tidligere har bosatt flyktninger å etablere opplæring i norsk.

For nærmere omtale, se St.prp. nr. 1 (2008-2009) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet, kap. 651 Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere.

Vertskommunetilskudd

Vertskommuner for asylmottak får kompensert utgifter til helse, barnevern, tolk og administrasjon som følger av å ha mottak i kommunen.

Bevilgningsbehovet vil avhenge av antall mottak og antall plasser. Satsene er også differensierte slik at de kommunene som pålegges de tyngste oppgavene også får mest i tilskudd. Ordningen ble betydelig styrket i St.prp. nr. 1 (2007-2008) og St.prp. nr. 59 (2007-2008), og ordningen anses nå for å være fulldekkende innenfor formålsområdene. Dette videreføres i 2009.

Utgiftene til vertskommunetilskuddet har tidligere vært budsjettert under kap. 690, post 21, men skilles fra 2009 ut på egen post. For nærmere omtale se St.prp. nr. 1 (2008-2009) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet, kap. 690 post 60 Tilskudd til vertskommuner for statlige mottak for asylsøkere og flyktninger.

Det vises til nærmere omtale av utgifter til grunnskoleundervisning for barn i asylmottak under kap. 3.6 Kunnskapsdepartementet.

3.2 Barne- og likestillingsdepartementet

Utvikling og opplysningsarbeid – kompetanseutvikling i barnevernet

Barne- og likestillingsdepartementet startet i 2007 en flerårig kunnskaps- og kompetansesatsing (2007-2012) rettet mot kommunene med formål for å styrke kompetansen i det kommunale barnevernet. Målsettingen er å bedre kommunenes forutsetninger for å løse et økende antall sammensatte og komplekse barnevernssaker gjennom å styrke barnevernets kunnskapsgrunnlag på en rekke viktige fagområder. Tiltakene gjennomføres i samarbeid med høyskoler og universiteter, fylkesmenn, KS og ansattes organisasjoner. Departementet vil i 2009 øke rammen for det kommunale kompetanseprogrammet med 5 mill. kroner til i alt 27 millioner kroner.

Et helhetlig tilbud til utsatte barn, unge og familier som trenger samordnende tjenester

For å gi helhetlig og koordinert hjelp tidlig nok, må det utvikles bedre samordning mellom tjenester, både på statlig og kommunalt nivå. BLD har satt ned et offentlig utvalg som skal gå gjennom hvordan tjenesteyterne i dag kan samarbeide og samordne seg, og vurdere hvordan tjenestene kan organiseres for å gi bedre hjelp til de som trenger det. Utvalget skal også vurdere hvordan plikten til samarbeid kan nedfelles i lovverket, gå gjennom dagens lovverk og se på praktiseringen av taushetsplikten, og på rutiner og mulige økonomiske hindringer for samarbeidet. KS mener det er beklagelig at de ikke har blitt tatt med i prosessen på et tidligere tidspunkt da utvalget særlig skal se på hvordan de kommunale tjenestene kan organiseres mer systematisk. BLD viser til at det er personer med god kjennskap til kommunesektoren i utvalget, men at det ikke er partsrepresentanter i utvalget. Det legges opp til tett kontakt med KS i prosessen. I 2008 ble samarbeidsavtalen mellom KS og BLD revidert. I den nye avtalen er

bedre samvirke mellom statlig og kommunalt barnevern vektlagt som et viktig mål i samarbeidet mellom KS og BLD.

Enslige mindreårige asylsøkere

Bevilgningen under kap. 854, post 64 skal dekke det særskilte tilskuddet som blir utbetalt til kommunene når enslige mindreårige asylsøkere eller flyktninger blir bosatt. Det er foreslått å øke tilskuddet fra 110 970 kroner per barn per år i 2008, til 115 850 kroner per barn per år i 2009, tilvarende prisjustering. I 2009 er det foreslått å bevilge kr 142,863 mill. kroner på posten.

Bevilgningen under kap. 854, post 65 skal dekke statsrefusjon for kommunale utgifter til barneverntiltak. Kommunenes egenandeler for barnevernstiltak knyttet til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger foreslås økt som følge av prisjustering fra inntil 13 160 kroner per måned i 2008 til 13 740 kroner per måned i 2009. I 2009 er det foreslått å bevilge kr 268,910 mill. kroner på posten.

Statlig forvaltning av barnevernet

Kommunale egenandeler for opphold i statlige tiltak er fra 2008 utformet slik at de i større grad stimulerer til ønsket vridning av tiltak fra institusjon til fosterhjem og nærmiljøbaserte tiltak. Dette er videreført i 2009 og generell prisøkning legges på institusjonsbaserte tiltak alene. Kommunenes egenandeler for barn under behandling av statens barnevern foreslås derfor økt fra inntil 28 319 kroner til inntil 32 324 kroner per barn per måned for institusjonsbaserte tiltak. For andre tiltak beholdes egenandelen på inntil 25 260 kroner per barn per måned, som er lik nominelt 2008-nivå.

En ytterligere vridning av tiltakene forutsetter at kommunene har reelle alternativer til institusjoner. Ikke alle kommuner opplever at de har det i dag, bl.a. fordi det kan være vanskelig å finne et egnet fosterhjemtilbud.

Bufetat vil styrke arbeidet med å finne alternative tiltak til institusjon slik at dette ikke skal bli en flaskehals.

Handlingsplan for økt tilgjengelighet og universell utforming

I Soria Moria erklæringen slås det fast at regjeringen vil utarbeide en handlingsplan for tilgjengelighet til transport, bygg, informasjon og andre viktige samfunnsområder og at det må sikres forpliktende tidsplan for tilgjengelighet. Videre uttales det i erklæringen at prinsippet om universell utforming skal legges til grunn for regjeringens arbeid.

I St.prp. nr. 1 (2008 – 2009) uttales det at regjeringen har startet opp arbeidet med en ny handlingsplan for økt tilgjengelighet og universell utforming. Barne- og likestillingsdepartementet vil, i samarbeid med Kommunal- og regional departementet og Miljøverndepartementet, invitere KS til møte om saken i november.

KS innspill:

Universell utforming

Tilgjengelighet og universell utforming. Universell utforming er meldt opp som kostnadsberegningssak. Det er signalisert fra departementenes side at det først er forskiftene

knyttet til bygningsdelen i PBL som vil medføre merkostnader for kommunene. Disse skal fastsettes i 2009. Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven er imidlertid allerede vedtatt og trer i kraft 1. januar 2009 – men den er forutsatt ikke å gi merkostnader for kommuner og fylkeskommuner. De siste ukene er vi i KS blitt kjent med at brukerorganisasjonene mobiliserer ift. å klage på eksisterende bygninger som man mener ikke lever opp til kravene i loven. Dette vil kunne gi mye konflikter og eventuelt betydelige merkostnader for kommuner og fylkeskommuner. Klager skal behandles av Diskriminerings- og likestillingsombudet.

Innspill fra KS slutt

Merknad fra Barne- og likestillingsdepartementet:

Barne- og likestillingsdepartementet ga en redegjørelse for forslaget om diskriminerings- og tilgjengelighetslov i materialet til konsultasjonsmøtet med KS 29. april 2008.

Sentralt i vurderingen av om plikten til universell utforming i loven § 9 medfører økte kostnader, vil være uforholdsmessighetsbegrensingen. Plikten til generell tilrettelegging gjelder såfremt det ikke medfører en uforholdsmessig byrde for den aktuelle virksomheten.

Syseutvalget la til grunn at kostnadene knyttet til plikten til universell utforming vil være begrensede. Videre la utvalget til grunn at tilretteleggingen som følger av § 9 kan gjennomføres med «relativt enkle midler».

Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda skal håndheve diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Loven trer i kraft 1. januar 2009. Likestillings- og diskrimineringsnemnda kan pålegge stansing eller retting mv. i et pågående diskriminerende forhold. Nemnda kan ikke oppheve eller endre vedtak truffet av andre forvaltningsorganer eller gi pålegg om hvordan slik myndighet må utøves for ikke komme i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Dette vil også bli tatt opp i møtet om handlingsplan for økt tilgjengelighet og universell utforming, jf. omtale over.

Merknad fra Barne- og likestillingsdepartementet slutt

3.3 Helse- og omsorgsdepartementet

Opptrappingsplan for rusfeltet

Samlet foreslås en styrking av Opptrappingsplanen for rusfeltet med 300 mill. kroner i 2009. Det foreslås en styrking av tilskuddet til kommunalt rusarbeid med 60 mill. kroner. Disse midlene vil bli prioritert til videre satsing på ordningen med koordinerende tillitsperson, oppfølging etter institusjons- eller fengselsopphold, kommunalt LAR- arbeid og lavterskel helsetiltak. Det foreslås videre at det avsettes 36 mill. kroner til forskning, faglige retningslinjer og kompetanseheving i kommunale tjenester og blant fastlegene. Gjennom rusrådgiverne hos fylkesmannen vil arbeidet inn mot kommunesektoren intensiveres.

Opptrappingsplan for rusfeltet er nærmere omtalt under programområde 10.10 og 10.60 i Helse- og omsorgsdepartementets budsjett.

Omsorgsplan 2015

Investeringsstilskudd for sykehjem og omsorgsboliger

Et nytt investeringsstilskudd til sykehjem og omsorgsboliger ble innført i 2008. Tilskuddet skal stimulere kommunene til å fornye og øke tilbudet av plasser i sykehjem og omsorgsboliger for personer med behov for heldøgns helse- og sosialtjenester uavhengig av beboerens alder, diagnose eller funksjonshemming. Det legges til grunn en målsetning om at det kan gis tilskudd til 12 000 omsorgsplasser i perioden 2008–2015.

Budsjettforslaget for 2009 innebærer at det vil bli gitt tilsagn til om lag 1000 nye sykehjemsplasser og omsorgsboliger. For 2008 og 2009 er det derved lagt til rette for 2000 nye plasser. I tråd med dette foreslås en bevilgning på om lag 280 millioner kroner for 2009. Tall fra Husbanken ved utgangen av august viser at det foreligger søknader fra 85 kommuner med til sammen om lag 2800 omsorgsplasser. Regjeringen vil følge søknadsinngangen nøye og vil vurdere behovet etter hvert som Husbanken mottar dokumenterte søknader som er politisk behandlet i kommunene.

Rekruttering av helse- og omsorgspersonell

Regjeringen har et mål om å øke bemanningen i de kommunale omsorgstjenestene med 10 000 nye årsverk innen utgangen av 2009. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser en betydelig årsverksvekst i 2006 og 2007, til sammen om lag 11 100 nye årsverk. Fra 2004 -2007 har personellinnsatsen økt med om lag 9500 årsverk. Av denne årsverksveksten er om lag 4000 årsverk knyttet til økte stillingsbrøker. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at om lag 12 000 flere arbeider i tilnærmet hele stillinger i denne perioden. Årsverksveksten består i vesentlig grad av personell med helse- og sosialutdanning. Det legemeldte sykefraværet har økt svakt i perioden og noe av personellveksten gir derfor ikke reell styrking av tjenestetilbudet.

Statistisk sentralbyrå har nå endret sitt rapporteringsopplegg og vurderer at datakvaliteten er styrket. KS har, basert på sitt personalsystem (PAI) anslått at veksten i perioden 2004–2007 er om lag 7 300 årsverk, altså 2 200 årsverk lavere enn tallene fra Statistisk sentralbyrå. Spriket mellom SSB og KS sine tall kan i hovedsak forklares med ulike definisjoner. KS baserer sine oversikter på personalregistre som viser utført arbeid. SSB rapporterer på avtalte årsverk. Dette betyr at SSB i sine tall har registrert arbeidstakere som har fødselspermisjoner eller er i legemeldt sykefravær som om de er i arbeid. Rapportering fra landets fylkesmenn til Helsedirektoratet viser at kommunene planlegger en vekst på om lag 2100 nye årsverk for 2008.

Departementet legger til grunn de gode resultatene for personellutviklingen slik Statistisk sentralbyrå har rapportert. Samtidig erkjenner departementet den usikkerhet som er knyttet til tallene. Samlet sett vurderer departementet at målet om 10 000 nye årsverk på det nærmeste er realisert allerede innen utgangen av 2007.

Kompetanseløftet 2015

Det foreslås å etablere en egen tilskuddsordning til fagskoleutdanning innenfor helse- og sosialfag. Satsingen medfører en styrking på 25 millioner, med virkning for annet halvår 2009. Fra 2010 vil tilskuddet utgjøre 75 millioner kroner. Tilskuddet sikrer at fagskoleutdanningen innenfor helse- og sosialfag får en stabil og forutsigbar finansiering. Med de anslag departementet har lagt til grunn vil et aktivitetsnivå på 1500 ferdig utdannede kandidater være fullfinansiert.

Det foreslås også å øke bevilgningen til Kompetanseløftet 2015 med 5 mill. kroner til

kvalifisering av personell uten relevant fagutdanning. Arbeidet med etisk kompetanseheving i omsorgstjenesten foreslås styrket med til sammen 5 mill. kroner, herunder 2 mill. kroner til Senter for medisinsk etikk og 3 mill. kroner til Etisk kompetanseheving, som er et samarbeidsprosjekt med KS.

Demensplan 2015

Demensplan 2015 løfter frem tre hovedinnsatsområder: utbygging av dagaktivitetstilbud, bedre tilpassede botilbud og økt kunnskap og kompetanse om demenslidelser. Demensplanen skal bidra til å målrette omsorgsplanens mer generelle virkemidler. Tiltak som ble igangsatt i 2008 videreføres i 2009. Regjeringen forutsetter at den foreslåtte veksten i kommunenes frie inntekter skal gi rom for at kommunene kan starte oppbyggingen av dagtilbudet for demente fra 2009.

Måltall for legetjenester i sykehjem

Kommunene har i løpet av 2007 fastsatt en lokal norm for legedekningen i sykehjem. Oppsummeringen fra Helsedirektoratet av kommunenes lokale normeringsprosess viser at det planlegges en vekst i legeårsverk i sykehjem på om lag 40 pst., tilsvarende 111 årsverk, fra og med 2006. I følge Statistisk sentralbyrå har antallet legeårsverk i sykehjem økt med til sammen 16 pst. fra 2005 til 2007. 11 prosentpoeng av denne økningen har funnet sted i perioden 2006 til 2007. Det nasjonale behovsanslaget for legetjenesten i sykehjem er drøftet med KS 26. september 2008. Partene er enige om å understøtte kommunenes planlagte vekst i legeårsverk, og mener kommunene behovsvurdering og den økte veksten i legeårsverk er i tråd med det foreløpige behovsanslaget fra regjeringen om å øke innsatsen av legeårsverk med 50 prosent i perioden 2005- 2010.

Undervisningssykehjem/undervisningshjemmetjenester

Det foreslås å etablere prosjektet undervisningshjemmetjenester etter modell av undervisningssykehjem. Formålet vil være å stimulere til fagutvikling, forskning og utvikling av gode læringsmiljøer. Samtidig er det viktig å opprettholde aktiviteten i undervisningssykehjemmene og fortsatt sikre tilbudet om kompetansehevede tiltak for lindrende behandling og omsorg ved livets slutt. Det foreslås å styrke aktiviteten på disse områdene med 15 mill. kroner i 2009. KS ønsker å bidra i utformingen av undervisningshjemmetjenester.

Det vises til nærmere omtale av Omsorgsplan 2015 under programområde 10.60 i Helse- og omsorgsdepartementets budsjett.

Samhandling

Mangel på samhandling er kanskje det største hinderet for å gjøre helsetjenesten bedre. Samlet foreslås det satt av 95 mill. kroner til samhandlingstiltak i 2009. Midlene skal understøtte arbeidet med samhandlingsreformen.

Innenfor gjeldende inntektsramme for de regionale helseforetakene foreslås det omdisponert 40 mill. kroner til målrettede samhandlings- og forebyggingstiltak i 2009. Midlene skal bl.a. gå til pilotprosjekter og lokale samhandlingstiltak mellom kommuner og helseforetak, herunder interkommunale samarbeidsmodeller. Kommunal- og regionaldepartementet vil gjennom prosjektskjønnet (kap. 571, post 64) stille midler til disposisjon til samme formål. Disse midlene vil komme i tillegg til de 40 mill. kronene som omdisponeres til målrettede samhandlings- og forebyggingstiltak. 50 mill. kroner foreslås omdisponert fra kap. 743, post 62

og post 75 for å stimulere til organisatorisk forpliktende samhandlingsmodeller med det formål å fange opp personer med omfattende og sammensatte behov. I tillegg foreslås 5 mill. kroner til samhandlingsprosjekter under Opptrappingsplanen for rusfeltet.

Opptrappingsplan psykisk helse

Opptrappingsplanen for psykisk helse avsluttes i 2008. I tråd med forutsetningene for Opptrappingsplanen overføres de øremerkede tilskuddene til styrking av tjenestene i kommuner og regionale helseforetak til de respektive basisrammer med henholdsvis 3,4 og 2,3 mrd. kroner. For å møte de store folkehelseutfordringene og for å sikre varig effekt av opptrappingsplanen, ser departementet at det er nødvendig å videreføre de samlede driftsmidler fra planen i kommuner og regionale helseforetak etter 2008.

Psykisk helseområdet vil ha høy prioritet framover selv om planen avsluttes. De overordnede mål og verdigrunnlag fra planen vil fortsatt legges til grunn for regjeringens politikk. Tilrettelegging for selvstendighet, mestring av eget liv, tydelig brukerperspektiv, desentralisering, nærhet til tjenestene, arbeidsrettede tiltak og forebyggende arbeid vil stå som sentrale elementer i videre utvikling av tilbudet.

For å møte de store folkehelseutfordringene vil styrking av psykisk helsearbeid/lavterskeltiltak i kommunene, herunder forebygging, tidlig avdekking av sykdom og tidlig behandling være sentralt. Innenfor tjenesteapparatet anses styrket samhandling mellom første- og andrelinjetjenesten og mellom russektor og psykisk helse sektor å være særlig viktig for å skape en bedre tjeneste.

Det bevilges om lag 695 mill. kroner til statlige stimuleringstiltak og drift av kompetansesentre i 2009. Dette er i det alt vesentlige videreføring av tiltak fra 2008 som er nødvendige for å kunne møte de gjenstående utfordringer knyttet til kvalitet og innhold i tjenestene. Bevilgningen dekker blant annet støtte til brukerarbeid og informasjonsarbeid, handlingsplaner og kompetansetiltak. Av bevilgningen er 94,9 mill. kroner foreslått til rene kommunale utviklingstiltak. I tillegg er det foreslått bevilget 18 mill. kroner til kompetansesentre i kommunalt psykisk helsearbeid, og 24 mill. kroner til videreutdanning for høgskoleutdannet personell i psykososialt arbeid for barn og unge i kommunene. Finansiering av rådgivere for psykisk helsearbeid i kommunene, hos fylkesmannen, foreslås videreført med 12 mill. kroner. De resterende midler til statlige stimuleringstiltak gjelder kompetansesentre og kompetansetiltak som skal bidra til økt kompetanse både i kommunale og spesialiserte tjenester.

Det vises til nærmere omtale under programområde 10.40 i Helse- og omsorgsdepartementets budsjett.

Utvidet pasientombudsordning

Forslag om å utvide pasientombudenes virkeområde til å gjelde kommunale helse- og omsorgstjenester er vedtatt av Stortinget, jf. behandlingen av Ot.prp. nr. 23 (2007–2008). Det foreslås bevilget 7,5 mill. kroner til å utvide ordningen. Ordningen vil tre i kraft 1. september 2009.

3.4 Justis- og politidepartementet

Nødnett

Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK) skal eie og forvalte det nye digitale radionettet for nød- og beredskapsstatene, Nødnett på vegne av staten. DNK har det overordnede ansvaret for utbygging, tilrettelegging og koordinering ift. de etatsvise innføringsprosjektene i brann-, helse- og politietaten. Under planleggingsarbeidet har leverandøren Nokia Siemens Networks AS (NSN) avdekket at sentrale aktiviteter i deres leveranse vil ta mer tid enn forventet. Det er gjennomført ytterligere revisjon av planen for utbygging av første trinn. Selve nettet i første byggrinn forventes utbygd i løpet av 2008. Dette gir om lag tolv måneders forsinkelse ift. opprinnelig fremdriftsplan.

Stortinget har i Budsjett-Innst. S. nr. 4 (2004-2005) og i Innst. S. nr. 104 (2006-2007) sluttet seg til at brukerne skal dekke driftsutgiftene etter hvert som nødnettet bygges ut og tas i bruk. Etter foreliggende utbyggings- og innføringsplaner vil det bli innført brukerbetaling med lav introduksjonspris høsten 2009. Betalingssystemet vil innebære en betydelig omfordeling av utgiftene mellom sektorene, jf. St.prp. nr. 30 (2006-2007). Det er igangsatt en kostnadskartleggingsprosess som vil gi grunnlag for eventuelle rammeoverføringer mellom sektorene, jf. omtale i kap. 4 Kostnadsberegninger.

Nødetatens innføringsprosjekter dekkes innenfor egne rammer og inngår ikke i kostnadsrammen for nødnettutbyggingen.

For ytterligere omtale av Nødnett vises det til omtale i Justisdepartementets St.prp. nr. 1 (2008-2009), samt St.prp. nr. 30 (2006-2007), jf. Innst. S. nr. 104 (2006-2007).

Utredning – innføring felles nødnummer

Regjeringen tar sikte på å innføre felles nødnummer og etablere felles nødmeldesentraler for nødetatene, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008). Det er nedsatt en interdepartemental arbeidsgruppe som skal utrede alternativer til hvordan en ordning med ett felles nødnummer og felles nødmeldesentraler kan organiseres, herunder vurdering av antall sentraler og nødmeldetjenestens organisatoriske tilknytning.

Den nye offentlighetsloven

Den nye offentlighetsloven (lov 19. mai 2006 nr. 16 om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd (offentleglova)) planlegges satt i kraft 1. januar 2009. For nærmere omtale viser vi til materiale fra 2. konsultasjonsmøte 2. mai 2007 og Ot.prp. nr. 9 (2005-2006).

Politiråd

Gode relasjoner mellom politi og kommune er en viktig forutsetning for et lokalt forankret politi. Regjeringen ønsker derfor at det skal etableres politiråd i kommunene med formål å videreutvikle politiets forankring lokalt. Formålet med samarbeidet vil være å utveksle informasjon, etablere felles problemforståelse og få kunnskap som er av strategisk betydning i forhold til de prioriteringer og beslutninger som må foretas innenfor den enkelte sektor for å redusere kriminaliteten og skape økt trygghet. Per 1. april 2008 er det etablert 199 politiråd som omfatter 232 kommuner. Ordningen er frivillig for kommunene.

Tilbakeføringsgaranti

I Soria Moria-erklæringen lanserte regjeringen begrepet tilbakeføringsgarantien. Innsatte i norske fengsler har samme rettigheter som andre borgere til skolegang, arbeidsformidling og

hjelp til å skaffe bolig. Samarbeid med kommunen den domfelte ønsker å bosette seg i er nøkkelen til en vellykket tilbakeføring. Tilbakeføringsgarantien skal ikke inneholde nye, lovfestede rettigheter, men sikre at domfelte får assistanse slik at de kan nyttiggjøre seg de rettighetene de har når det gjelder bolig, skole, helse og arbeid på en mer helhetlig måte.

Flere av Husbankens tiltak er rettet mot kriminalomsorgen, blant annet tilsetning av boligkonsulenter i fengsler. Rapportering viser at forpliktende samarbeidsavtaler mellom kriminalomsorgen og den enkelte kommune gjør det langt lettere å skaffe egnet bolig ved løslatelse (inngått over 60 avtaler). Regjeringen og KS videreutvikler samarbeidet gjennom avtalen om boligsosialt arbeid som trådte i kraft 1. januar 2008. Avtalen er en revidering av tidligere avtale for å forebygge og bekjempe bostedsløshet.

I St.meld. nr. 37 (2007-2008) Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn kriminalomsorgsmelding, beskrives både hvilke rettigheter som inngår og tilretteleggingen gjennom soning og løslatelse for at tjenestene skal utløses i samsvar med lovverket.

3.5 Kommunal- og regionaldepartementet

Ny bostøtteordning

Regjeringen foreslår å utvide bostøtteordningen slik at langt flere med svak økonomi kan få bostøtte (unntatt studenter og militære).

Hovedelementene i regjeringens forslag er:

- Søkerne må ikke lenger ha barn eller være trygdet for å motta støtte.
- Boligkravene moderniseres slik at også de som bor i boliger uten separat kjøkken og soverom kan få støtte.
- Kravet til husbankfinansiering fjernes helt.
- Inntektsgrensene heves slik at flere barnefamilier kan få støtte.
- Større grad av likebehandling av søkerne og forenkling av reglene.

Etter forslaget vil omleggingen åpne for om lag 40-50 000 nye mottakere ut over de om lag 100 000 som allerede mottar bostøtte. Blant de nye mottakerne er om lag 10 000 barnefamilier. Dette er en omfattende styrking av bostøtten, og omleggingen vil kreve rundt 1 mrd. kr i økt bostøttebevilgning når ordningen er ferdig innfasert sammenlignet med dagens regelverk. I 2009 er utgiftene knyttet til omlegging av bostøtteordningen anslått til å være 303 mill. kr.

Regjeringen vil 7. november 2008 legge frem en egen stortingsproposisjon med forslag til nye regler, slik at den kan behandles samtidig med budsjettforslaget.

Boligtilskudd

Regjeringen foreslår en tilsagnsramme for boligtilskuddet på 703,3 mill. kr i 2009. Dette er en økning på 61,8 mill. kr sammenlignet med 2008. Regjeringen ønsker å bidra til at det bygges flere utleieboliger for vanskeligstilte, og dette skal derfor prioriteres innenfor ordningen i 2009. Resultatmål for 2009 er at det blir gitt tilsagn til 1500 utleieboliger for vanskeligstilte (850 boliger i 2007).

Regjeringen er opptatt av at bolig- og bygningsmassen skal være tilgjengelig for alle. Mange eksisterende boligbygg er lite tilgjengelige blant annet fordi de mangler heis. Det vil derfor i

2009 bli satt av 5 mill. kr av tilsagnsrammen på boligtilskuddet til prosjektering av og investering i heis i eksisterende boligbygg.

20-års fastrente på lån i Husbanken

Fastrente over flere år kan minske den økonomiske risikoen til lånetakerne gjennom å medvirke til større økonomisk forutsigbarhet og stabilitet i utgiftene. Regjeringen foreslår derfor at Husbankens fastrentetilbud utvides til også å omfatte 20-års bindingstid. De som er særlig utsatte for renterisiko kan derfor tilpasse renteforutsigbarheten gjennom hele lånets løpetid. Et slikt lånetilbud er særlig egnet for de som har lange tidsperspektiv i låneforholdet, slik som kommuner, borettslag og lignende. Husbanken tilbyr fra før lån med flytende rente og lån med fastrente med 3-, 5- eller 10-års bindingstid.

KOSTRA - Riksrevisjonens merknader til Kommunal- og regionaldepartementet

Riksrevisjonen sier følgende i sine merknader til de ulike departementenes forvaltning og gjennomføring av budsjettet for 2007: ” Riksrevisjonen konstaterer at det fremdeles er mangler i rapporteringen og kvaliteten på tallene i det nasjonale informasjonssystemet KOSTRA (KOMMUNE-STAT-RApportering). Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at departementet ikke har etablert noen kvalitetshevende tiltak som sikrer større oppfølging av kommuner og fylkeskommuner for innrapporteringen av regnskaps- og tjenestedata. Dette kan føre til at kommunene rapporterer tall som ikke er sammenlignbare. I enkelte tilfelle legges KOSTRA-rapporteringen til grunn for beregning av tilskudd, og det er da risiko for at grunnlaget for tilskuddsberegningen ikke er korrekt.”

Kommunal- og regionaldepartementet opplever at kvaliteten på tallene i KOSTRA generelt er høy, men kvaliteten kan alltid bli bedre. Kommuner og fylkeskommuner har et selvstendig ansvar for å tolke og innrette seg etter gjeldende rapporteringskrav. Departementets ansvar er å gi veiledning til hvordan gjeldende krav til regnskapsrapporteringen skal forstås. Departementets veileder til forskriften oppdateres og presiseres årlig, og departementet og fylkesmannsembetene besvarer løpende spørsmål fra kommuner og fylkeskommuner om kravene til regnskapsrapporteringen. I tillegg utfører SSB omfattende oppfølgings-, veilednings- og revisjonstiltak.

Kommunene arbeider sammen med KS i effektiviseringsnettverk, der KOSTRA-tall er sentrale ved sammenligning kommunene imellom. Dette arbeidet setter fokus på kommunenes egen nytte av KOSTRA-tall og bidrar til kontinuerlig kvalitetsheving av tallene. Videre deltar KS og kommunerepresentanter i KOSTRA-arbeidsgrupper for å utvikle gode nøkkeltall og innspill til presiseringer av hva som skal rapporteres hvor.

3.6 Kunnskapsdepartementet

Barnehager

Full barnehagedekning, høy kvalitet og lav pris er prioriterte mål- og satsingsområder i regjeringens budsjettforslag for barnehagesektoren. Regjeringen foreslår å bevilge totalt 24,3 mrd. kroner til sektoren i 2009. Dette utgjør en realvekst på om lag 1,8 mrd. kroner. Den nominelle økningen er på om lag 2,7 mrd. kroner i forhold til saldert budsjett for 2008. Av dette vil regjeringen sette av om lag 1,4 milliarder kroner for å sikre fullfinansiering av plasser opprettet i 2007 og 2008. Lovfestet rett til barnehageplass vil bli innført fra 2009.

Rekruttering av førskolelærere

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til rekruttering av førskolelærere med 15 mill. kroner i 2009. Dette gir rom for en økning i antall studieplasser til hhv. førskolelærerutdanningen og videreutdanning i barnehagepedagogikk og til bl.a. arbeidsplassbasert førskolelærerutdanning for assistenter som jobber i barnehage. Kunnskapsdepartementet foreslår at totalt 84 mill. kroner benyttes til kompetanse- og rekrutteringstiltak i barnehagesektoren i 2009.

Nominell videreføring av foreldrebetaling for en barnehageplass

Foreldrebetalingen for en barnehageplass foreslås i 2009 videreført på samme nominelle nivå som i 2008, helt frem til målet om maksimalpris på 1 750 kroner per måned (2005- kroner) er nådd. Dette vil trolig skje i 2012. Foreldrebetalingen for et ordinært heltidstilbud vil dermed maksimalt utgjøre kr 2 330 per måned og kr. 25 630 per år. I statsbudsjettet er det lagt til rette for utbygging av 2 000 heltidsplasser, noe som er forventet å gi rom for 1 000 flere barn i barnehage. Måltallet tilsvarer forventet økning i etterspørselen som følge av en reduksjon i maksimalprisen. Det er foreslått å bevilge 358,5 mill kroner i 2009 for å dekke de samlede kostnadene ved nominell videreføring av foreldrebetalingen. Budsjettforslaget legger økonomisk til rette for at om lag 265 000 barn skal ha et barnehagetilbud ved utgangen av 2009, noe som gir en dekningsgrad for barn mellom ett og fem år på 89,5 prosent. Kunnskapsdepartementet vil komme tilbake til eventuelle oppdaterte anslag og bevilgningsbehov for utbygging av nye barnehageplasser i 2009.

Kommunene har økt sin egenfinansiering til barnehager med om lag 750 mill. kroner fra 2003 til 2007. Kunnskapsdepartementet og KS vil arbeide videre med å klargjøre hvilke forhold som ligger bak denne økningen.

Grunnoplæringen:**Forsterket opplæring for 1. til 4. trinn fra høsten 2009**

Regjeringen foreslår forsterket opplæring i norsk/samisk og matematikk fra høsten 2009. Oppgaven vil bli forankret i opplæringsloven. 430 mill. gitt i frie inntekter i 2006 til innfasingen av nye læremidler tilpasset Kunnskapsløftet er nå frigjort, og videreføres til forsterket opplæring. Kommunene kompenseres for helårsvirkningen i 2010.

To timer fysisk aktivitet på barnetrinnet fra høsten 2009

Merkostnadene for kommunene ved to timer fysisk aktivitet er beregnet til 47,7 millioner. Midlene foreslås lagt inn i rammetilskuddet til kommunene. Kostnad per time til fysisk aktivitet er beregnet på grunnlag av gjennomsnittlig lærerlønn, men uten leseplikt – dvs. samme vilkår som for kommunalt ansatte. Departementet tar i løpet av høsten sikte på å sende på høring en lovhjemmel som åpner for å gi egne forskriftsbestemmelser om to uketimer fysisk aktivitet.

Rentekompensasjonsordning: Skole- og svømmeanlegg

Den nye rentekompensasjonsordningen gjelder for skole- og svømmeanlegg, og det tas sikte på en investeringsramme på 15 milliarder fram til 2016, hvorav to faser inn i 2009. Endelig størrelse på investeringsrammen vil bli fastsatt i forbindelse med de årlige statsbudsjettpropplegg. Budsjetteffekten av dette i 2009 vil være 62 millioner. Husbanken vil forvalte ordningen. For nærmere omtale av vises det til Kunnskapsdepartementets og Kommunal- og regionaldepartementets budsjettproposisjon.

Gratis læremidler på alle trinn i videregående opplæring

Ordningen med gratis læremidler fullføres høsten 2009 gjennom innfasing av videregående trinn 1. I 2009 foreslår regjeringen å bevilge 372,6 mill. kr i kompensasjon til skoleeier. 347,3 mill. kr. legges inn i rammetilskuddet til fylkeskommunene, dvs. en økning på 136 mill. kroner i forhold til i 2008.

Kompetanseutvikling og rekruttering av lærere

I 2009 blir det frigjort om lag 400 mill. kroner som var bevilget til kompetanseutvikling ved innføringen av Kunnskapsløftet. KD foreslår at disse midlene f.o.m. 2009 skal benyttes til etablering av et varig system for videreutdanning for lærere og skoleledere og til etterutdanning på prioriterte områder. I tillegg foreslås det en ordning for å rekruttere lærere i språk og realfag til videregående opplæring. Ordningen innebærer en avskrivning av studielån for lærere som har tatt mastergrad i språk- eller realfag og utprøving av modeller for undervisningsstillinger for ansatte i næringslivet. Det er foreslått å bevilge 20 mill. kroner over Lånekassens budsjett og det er lagt inn midler til utprøving av modeller innenfor kap. 226, post 21.

Program for skolebibliotek

Skolebiblioteket er en ressurs for kompetanseutvikling, kunnskapsdanning og kvalitetsutvikling i sektoren. Regjeringen vil i 2009 sette i verk Program for skolebibliotek. Programmet skal prioritere tiltak for å styrke leseferdigheter, kompetanseutvikling og kunnskapsdanning, samt styrking av informasjonskompetanse.

For nærmere omtale av de ovenfor nevnte tiltakene på grunnopplæringens område, se Kunnskapsdepartementets St.prp. nr. 1 for 2009, kap. 07.20

Etablering av veilederkorps

Ettersom midlene fra *”Programmet Kunnskapsløftet – fra ord til handling”* fases ut, vil det bli bygget opp veiledningskorps som skal bistå kommuner/fylkeskommuner med svake resultater innenfor områdene lese- og regneferdigheter eller som har høyt frafall eller som har problemer med læringsmiljø. Utdanningsdirektoratet vil arbeide med innretning av ordningen.

Faget Utdanningsvalg

KS får tilbakemeldinger fra både kommuner og fylkeskommuner om at kostnadene til gjennomføring av læreplanmålene i faget utdanningsvalg ikke samsvarer med ordinære timeberegning for ungdomstrinnet. Det er ekstrakostnader knyttet til at elevene skal få tilbud innen programfag i videregående skole. KS ønsker at kostnadene blir beregnet og vurdert. KD vil invitere KS til et møte på politisk nivå for å drøfte ulike sider ved dette faget, herunder også kostnadsspørsmålet.

Ansvar for undervisning av unge enslige mindreårige asylsøkere som bor i omsorgssenter

KD har hatt en gjennomgang av lovverket som regulerer dette og konklusjonen er at det er kommunen der et omsorgssenter etter barnevernloven kap. 5A ligger, som har opplæringsansvaret for beboerne i henhold til opplæringsloven § 13-1.

Merknad fra KS:

Utgifter til grunnskoleundervisning for barn i asylmottak

KS konstaterer at tilskuddet til grunnskole for barn i asylmottak, på tross av at KS har tatt opp denne saken gjentatte ganger, ikke er endret. Dette tilskuddet utgjør for 2009 kroner 63 980, og er betydelig lavere enn tilskuddet for øvrige plasser i grunnskolen. Dette tilskuddet utgjør for

2009 kroner 77 026. For barn i institusjon, hvor fylkeskommunene har ansvaret for undervisning, er tilskuddet kroner 83 000 per plass. Kommuner med asylmottak får heller ikke noen kompensasjon for utgifter til spesialundervisning for asylsøkere i grunnskolen. Konsekvensen er at kommunene med asylmottak hverken får dekket gjennomsnittlige utgifter til grunnskoleundervisning eller utgifter til ekstra norsk, morsmål og eventuelt spesialundervisning. Disse kostnadene må kommuner med asylmottak finansiere av sine frie inntekter.

KS -merknad slutt

3.7 Landbruks- og matdepartementet

Landbruks- og matdepartementet har ute på høring et forslag om å innføre hjemmel som gir fylkesmannen adgang til å pålegge kommunene fortløpende oversendelse av sine avgjørelser innen en eller flere sakstyper etter lov 12. mai 1995 nr. 23 om jord (jordlova) og lov 28. november 2003 nr. 98 om konsesjon ved erverv av fast eiendom (konsesjonsloven) mv.

Hjemmelen er foreslått inntatt i jordloven § 3 og forutsettes benyttet der fylkesmannen ser et behov for å følge med på kommunenes praktisering av regelverket. En slik hjemmel vil gi fylkesmennene bedre mulighet til å overprøve vedtak hvor kommunene ikke har ivaretatt de hensyn som ligger bak regelverk og nasjonale retningslinjer på området på en tilstrekkelig god måte, samt til å målrette informasjon og opplæring bedre. Rapporteringsplikten er ment å være midlertidig, og skal opphøre når behovet ikke lenger er tilstede.

Det tas sikte på å fremme et endringsforslag for Stortinget før årskiftet i samme ot.prp. som forslaget om endringer i bopliktreglene m.m.

3.8 Miljøverndepartementet

Framtidens byer

Potensialet for reduksjon av klimagassutslipp knyttet til de største byområdene er stort. Regjeringen har invitert de største byene til et samarbeid og spleiselag for å få ned utslippene og gjennomføre miljøtiltak. Regjeringen foreslår 25 mill. kroner til dette programmet i 2009, en økning på 13,3 mill. kroner.

Bedring av miljø og levekår i Groruddalen

Regjeringen inngikk i 2007 en samarbeidsavtale med Oslo kommune om forbedring av miljø og levekår i Groruddalen for perioden 2007 – 2016. Samlet bevilgning til tiltaket i 2009 foreslås til 32 mill. kroner, en økning på 12 mill. kroner.

Styrking av arbeidet med å stanse tapet av biologisk mangfold

Regjeringen legger opp til en vesentlig styrking av arbeidet for å hindre tap av biologisk mangfold i 2009. Midlene til forvaltning av verneområder økes. Det settes også i gang et eget prosjekt for verdiskaping med utgangspunkt i naturarven, i samarbeid med KRD. Her blir kommunene viktige aktører. Videre blir det styrket innsats på handlingsplaner for truede arter, tiltak mot fremmede arter og kartlegging/overvåking av biologisk mangfold. Alle disse tiltakene berører kommunene, og det vil kunne bli tilført prosjektmidler til kommuner på enkelte områder.

Kunnskapsgrunnlaget om artsmangfoldet styrkes gjennom etablering av et artsprosjekt. En systematisk kartlegging av artene i norsk natur vil lette arbeidet for å ta vare på artene – et arbeid som kommunene er viktige aktører i. Regjeringen foreslår å bevilge 20 millioner kroner til artsprosjektet i 2009.

Regjeringen starter også prosjektet ”*Den naturlige skolesekken*”, som er et samarbeid med Kunnskapsdepartementet om å styrke natur- og miljøfagene i grunnskolen. Det er satt av 5 millioner kroner på Miljøverndepartementets budsjett i 2009. Midlene vil gå til utvalgte skoler.

Regjeringen vil redusere tap av husdyr og tamrein og dempe konfliktnivået i rovviltforvaltningen

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til forebyggende og konfliktdempende tiltak med 30 mill. kroner, hvorav 2 mill. kroner går til prøveordning med kompensasjon for tapt arbeidsfortjeneste ved forsøk på skadefelling. I tillegg vil regjeringen styrke bestandsovervåkingen med 6 mill. kroner samt styrke SNOs rovviltkontaktnett med 4 mill. kroner.

Oppfølging av vannrammedirektivet

Regjeringen foreslår å styrke innsatsen for gjennomføring av direktivet med 18 mill. kroner for 2009. Gjennomføringen vil kreve betydelig økt innsats i årene framover, både for stat, fylkeskommuner, kommuner og private.

Styrking av plan- og miljøkompetansen i kommunene.

En nylig gjennomført undersøkelse om plan- og miljøkompetansen i norske kommuner viser store variasjoner både mellom kommuner og i forhold til utfordringer og oppgaver. Kompetansen er i varierende grad til stede innen planlegging og biologisk mangfold, i moderat grad når det gjelder vannforvaltning og i svak grad innen miljøledelse, klima og kulturminner. Kommuner som deltar i programmet *Livskraftige kommuner* gir uttrykk for en sterkere kompetanse og større evne til å utvikle en offensiv politikk for miljø og samfunnsutvikling enn de som står utenfor.

Soria Moria-erklæringen har som målsetting at kommunenes natur- og miljøkompetanse skal gjenreises. For å kunne oppfylle nasjonale mål knyttet til biologisk mangfold, klima, transport og areal, jordvern, store sammenhengende naturområder, villrein og andre miljø- og samfunns mål som følger av ny plandel i plan- og bygningsloven, må kommunene ha en god plan- og miljøkompetanse. Det er ønskelig å styrke kommunenes muligheter til å arbeide med disse komplekse utfordringene på en langsiktig og systematisk måte. Det legges opp til et samarbeid med KS om dette. Miljøverndepartementet vil i kommuneproposisjonen for 2010 komme tilbake med en drøfting av virkemidler som kan styrke det lokale plan- og miljøarbeidet på bred basis.

Ny plandel av plan- og bygningsloven

Regjeringen la våren 2008 fram forslag til ny plandel av plan- og bygningsloven, jf. Ot.prp. nr. 32 (2007-2008). Loven ble vedtatt av Stortinget 5. juni 2008, jf. Besl. O. nr. 84 (2007-2008), og er forventet iverksatt fra 1. juli 2009. Ny plandel i plan- og bygningsloven blir et viktig redskap blant annet i arbeidet med klima og miljø. Loven slår fast at kommuner og fylkeskommuner skal ta klimahensyn i sin planlegging. Gjennom planstrategier skal det tas stilling til hvilke planer som skal utarbeides for å redusere energibruk og transportbehov. Fylkeskommunene kan

etter den nye loven for en tidsbegrenset periode, med enkelte unntak, fastlegge hovedlinjene i et miljøvennlig utbyggingsmønster med juridisk virkning.

Opplæring og formidling

Regjeringen foreslår 5 mill. kroner til formidling og innføring av ny plandel i plan- og bygningsloven i 2009.

Det er planlagt et veiledningsprogram for kommuner, fylker og andre aktører våren 2009. Høsten 2008 vil departementet orientere kommuner og fylker om innholdet i den nye loven gjennom fylkesvise og nasjonale konferanser. Våren 2009 vil det bli gjennomført et bredt anlagt "opplæringsprogram" basert på det nye veiledningsmaterialet. Informasjon om det nærmere opplegget for et slikt program vil komme senere. Også de aktuelle forslagene til forskrifter vil komme på høring tidlig i 2009. KS vil bli trukket inn i arbeidet med formidlingsopplegget.

Ny lov om naturmangfold

Regjeringen vil legge fram en ny lov om naturmangfold slik at den kan behandles i Stortinget våren 2009. Regjeringen kommer nærmere tilbake til loven i et senere konsultasjonsmøte.

Krav om energi- og klimaplaner

Regjeringen har besluttet å innføre krav om at alle kommuner skal ha en energi- og klimaplan innen 1. januar 2010. Planen skal innarbeides i den ordinære planprosessen i henhold til plan- og bygningsloven. Miljøverndepartementet vurderer en rettslig forankring av plankravet.

KS merknad:

KS mener det er urealistisk å kreve at alle kommuner skal ha en klima- og energiplan innen 1. januar 2010. KS forventer å delta i vurderingen av en implementering av plankravet.

KS-merknad slutt

Statlige planretningslinjer for kommunalt klimaarbeid

Regjeringen har merket seg KS sin vilje til å arbeide offensivt med å følge opp kommunesektorens ansvar i klimapolitikken. Som oppfølging av klimameldingen og ny plan- og bygningslov vil regjeringen vurdere å sette i gang et arbeid med å utvikle statlige planretningslinjer for kommunalt klimaarbeid som del av kommunal og regional planlegging.

KS-merknad:

KS viser til Regjeringens beslutning om å innføre krav om en energi- og klimaplan, som skal innarbeides i den ordinære planprosessen i henhold til plan- og bygningsloven. KS viser videre til at Enova i samarbeid med KS nylig har utviklet en veileder for kommunale klima- og energiplaner. Ca 150 kommuner deltar i nettverksarbeid om klima og energi gjennom programmene Livskraftige kommuner og Grønne energikommuner, for å få faglig påfyll og inspirasjon og for å utveksle erfaringer med sikte på læring og forbedring. En kommunal klimapolitikk må være tilpasset lokale forutsetninger og prioriteringer. KS ser ikke behovet for statlige planretningslinjer for kommunalt klimaarbeid utover dette. KS iverksetter for øvrig i 2009 et FoU arbeid som skal gi status over kommunesektorens konkrete klima- og energimål.

Disse skal danne en samlet forpliktelse for kommunesektorens reduksjon av egne utslipp fram til 2020.

KS-merknad slutt

Handlingsplan for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser

Regjeringen la i 2007 fram en handlingsplan for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser. Planen inneholder en egen miljøpolitikk for statlige innkjøp av prioriterte produktgrupper. Regjeringen stiller krav om at alle statlige virksomheter følger handlingsplanen. Alle kommuner og fylkeskommuner er oppfordret til å slutte seg til dette arbeidet, og KS er tenkt som en viktig støttespiller. I hvert fylke/region vil det bli etablert en faglig støttetjeneste som skal stå til rådighet for både statlig og kommunale virksomheter, der fylkesmannen vil ha en samordnings- og pådriverrolle. KS stimulerer sine nettverk i kommuner og fylkeskommuner til å delta aktivt i arbeidet med handlingsplanen. KS vil bidra til at kommuner og fylkeskommuner utvikler en lokal politikk for miljø- og samfunnsansvar i kommunale anskaffelser, slik at lokale avveininger blir ivaretatt av folkevalgte.

Handlingsplan for økt tilgjengelighet

Koordinering av *Handlingsplanen for økt tilgjengelighet gjennom universell* utforming overføres fra Miljøverndepartementet til Barne- og Likestillingsdepartementet som utarbeider ny handlingsplan med virkning fra 2009. Miljøverndepartementet vil ta ansvar for den relevante kommunerettede innsatsen i den nye handlingsplanen.

Lovfesting av offentlig eierskap til vann- og avløpsinfrastrukturen

Miljøverndepartementet har bedt Statens forurensningstilsyn om, i samarbeid med andre berørte myndigheter, å utrede en endring i lovgivningen for å lovfeste offentlig eierskap til vann- og avløpsinfrastrukturen. Departementet tar sikte på å følge opp denne utredningen med en odelstingsproposisjon i løpet av 2009.

Forbud mot deponering av nedbrytbart avfall

Gjennom endring i avfallsforskriften er det vedtatt forbud mot deponering av nedbrytbart avfall. Forbudet vil tre i kraft 1. juli 2009.

Ny lov om eiendomsregistrering (matrikkelloven)

Ny lov om eiendomsregistrering vil tre i kraft våren 2009. Kommunene må fastsette gebyrer i henhold til ny lov innen den trer i kraft.

3.9 Finansdepartementet

Ny organisering av skatteutvalgene

Det vises til omtale av ny organisering av skatteutvalgene i Ot.prp. nr. 1 (2007-2008) Skatte-, avgifts- og tollvedtak, kapittel 29.5. Skatteutvalgene kan gi betalingsutsettelse, sette ned og frafalle skattekrav på rimelighetsgrunnlag. Fra 1. januar 2009 organiseres skatteutvalgene etter mønster av de folkevalgte skatteklagenemndene. Dette innebærer at det skal være ett skatteutvalg for hver av de fem skatteregionene. Finansdepartementet har fastsatt forskrift om oppnevning og organisering av skatteutvalgene. Det er overført 2,2 mill. kroner fra rammetilskuddet til kommunene, tilsvarende kommunenes innsparing, til dekning av skatteetatens kostnader ved ordningen.

Spørsmål om beskatning til kommunene for bruk av areal i kystsonen

Et utredningsarbeid om mulig betaling for bruk av areal i kystsonen ble varslet i statsbudsjettet for 2008. Utredningen ble gjennomført av en interdepartemental arbeidsgruppe på politisk nivå, som ble ledet av Finansdepartementet. På bakgrunn av dette utredningsarbeidet, herunder innspill fra og møter med bl.a. KS, er det gitt en omtale og vurdering av spørsmålet i St.prp. nr. 1 (2008–2009) Skatte-, avgifts- og tollvedtak, avsnitt 2.4. Regjeringen mener det ikke bør innføres en særskilt beskatning til kommunene for bruk av areal i kystsonen. Dette bør ses i sammenheng med at Finansdepartementet nå fremmer forslag om å innføre adgang til å utskrive eiendomsskatt på oppdrettsanlegg i sjø.

Eiendomsskatt i sjøområdet

I budsjettet for 2008 orienterte Finansdepartementet om at man ville vurdere mulige endringer og avklaringer i eieendomsskattelova. I budsjettet for 2009 fremmer departementet forslag om å innføre adgang til å utskrive eiendomsskatt på oppdrettsanlegg, omtalt i avsnitt 12 i Ot.prp. nr. 1 (2008–2009) Skatte- og avgiftsopplegget 2009 - lovendringer. Forslaget vil sikre likebehandling av oppdrettsanlegg uavhengig av om disse er forankret i land eller i sjøbunnen. Parallelt med dette vil et forslag om at grensen for utskriving eiendomsskatt i sjøområdet trekkes ved grunnlinjene sendes på høring. Grunnlinjene er en rett linje trukket mellom de ytterste skjær ved lavvann kysten rundt, tvers over fjordmunninger. Grunnlinjen danner utgangspunkt for å fastslå territorialgrensen og norsk økonomisk sone.

KS-merknad:

KS har støttet betalingsordning for bruk av areal i sjøområder og støtter etablering av eiendomsskatt i sjøområdet. Ytre grense må settes til territorialgrensen.

KS-merknad slutt

3.10 Samferdselsdepartementet

Avgift på utslipp av NOx

Fra 2007 ble det innført en avgift på utslipp av NOx. Fylkeskommunene kompenseres for økte utgifter knyttet til offentlig kjøp av persontransport med lokale båtruter og fylkesveggerferjer. Som en følge av at skip som slutter seg til et fond for å redusere utslippet av NOx får fritak for NOx-avgift, foreslås det at kompensasjonen til fylkeskommunene for NOx-avgiften reduseres med 10 mill. kroner i forhold til fjorårets bevilgning. På grunn av usikkerhet knyttet til fordelingen, vil departementet vurdere å komme tilbake til saken i revidert budsjett for 2009. Det vises til nærmere omtale i St.prp. nr. 1 (2008–2009) Skatte-, avgifts- og tollvedtak, St.prp. nr. 1 (2008–2009) for Samferdselsdepartementet og St.prp. nr. 1 (2008–2009) for Kommunal- og regionaldepartementet.

Belønningsordning kollektiv – Særskilt tilskudd til kollektivtiltak

Belønningsordningen for bedre kollektivtransport og mindre bruk av bil skal bidra til å påvirke transportutviklingen i de større byene slik at flere velger kollektivtransport framfor egen bil. Evalueringen av ordningen i 2007 viser at den har gitt kollektivtransporten et løft. I klimaforliket ble regjeringens partiene, Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti enige om at midlene til belønningsordningen skulle dobles i 2009. Forutsetningen er at det blir inngått bindende avtaler om lokale og regionale tiltak for å redusere biltrafikken. Byområder som ønsker å prøve ut kjøprising, differensierte bompengesatser eller andre trafikkregulerende tiltak skal prioriteres. På grunnlag av klimaforliket vil økningen i bevilgningen fra 2008 til 2009 bli

reservert for byområder som inngår avtaler med Samferdselsdepartementet om effektive, trafikkregulerende tiltak. I 2008 ble det bevilget 161,7 mill. kr til belønningsordningen. Regjeringen foreslår å bevilge 323,4 mill. kr til ordningen i 2009.

KS-merknad

KS mener det er viktig at det stilles midler til rådighet for satsing på kollektivtrafikk, men at midlene bør tilføres som frie inntekter. Dette er et nødvendig ledd i arbeidet med å redusere klimautslippene. KS mener at det ikke er tilstrekkelig dokumentert at kriteriene for belønningsordningen har tilsiktet virkning.

KS-merknad slutt

Orientering om arbeidet med ny parkeringsregulering

Samferdselsdepartementet tar sikte på før jul 2008 å invitere berørte interessenter, herunder KS til å delta i det videre arbeidet med å lage utkast til nødvendige lov- og forskriftsendringer for en ny felles regulering av vilkårsparkeering. Arbeidet vil hovedsakelig ta utgangspunkt i tilrådingene fra rapporten "Ny felles parkeringsregulering?" som en bredt sammensatt arbeidsgruppe nedsatt av Samferdselsdepartementet fremla våren 2006. Med mandat om å gjennomgå dagens offentlige og private avgiftsparkeringsregulering, redegjøre for forbedringspotensialet, og komme med forslag til endringer, fremmet gruppen forslag om felles regler for parkeringsvirksomhet. KS ble invitert til å delta i arbeidsgruppen, men deltok ikke. Rapporten var på høring til nærmere jul 2006, og ble behandlet i Samferdselsdepartementet våren 2008. KS ga uttalelse i høringen.

3.11 Kultur- og kirke departementet

Rentekompensasjonsordningen for kirker

Kommunene har det økonomiske ansvaret for bygging, drift og vedlikehold av kirkene. I statsbudsjettet for 2005 ble det innført en rentekompensasjonsordning for å stimulere til istandsetting av kirkene. Den samlede investeringsrammen for ordningen er på 1,3 mrd. kroner, og rammen er fullt utnyttet. Det foreslås at rammen for 2009 utvides med 800 mill. kroner. Rentekompensasjonsordningen er omtalt i St.prp. nr. 1 (2008–2009) for Kultur og kirke departementet s. 174, men budsjetteres under Kommunal- og regionaldepartementet, jf. kap. 582, post 61.

4 Kostnadsberegninger - status alle oppmeldte saker

Det er ikke meldt opp kostnadsberegningssaker til det 4. konsultasjonsmøtet. Nedenfor gjennomgås status for alle kostnadsberegningssaker som er oppmeldt tidligere. En samlet oversikt over alle sakene som er meldt opp ligger i vedlegg b).

4.1 Helse- og omsorgsdepartementet

Brukerstyrt personlig assistent (BPA)

Brukerstyrt personlig assistent (BPA) er meldt opp som kostnadsberegningssak av KS til det 4. konsultasjonsmøtet 2007. Saken om sterkere rettighetsfesting av ordningen med brukerstyrt personlig assistanse (BPA) har vært på en omfattende høring. Departementet har mottatt over 200 hørings svar. Svarene avdekker viktige prinsipielle og praktiske problemstillinger, som må drøftes før et lovforslag kan fremmes for Stortinget.

Videre vil spørsmålet om rettighetsfesting av BPA måtte ses i sammenheng med det pågående arbeidet med å utrede eventuell harmonisering av den kommunale helse- og sosiallovgivningen.

Helse- og omsorgsdepartementet ønsker en dialog med KS om saken, og vil komme tilbake med forslag til eventuelle endringer og kostnadsberegning av disse.

Økt finansieringsansvar for kommunene for private fysioterapeuter med driftsavtaler med kommunene

Saken ble meldt opp i 3. konsultasjonsmøte for 2008. For å gi større samsvar mellom oppgaveansvar og finansieringsansvar for den avtalebaserte fysioterapitjenesten ønsker Helse- og omsorgsdepartementet å øke de kommunale driftstilskuddene sin andel av fysioterapeutenes samlede omsetning. Ordningen krever en nedjustering av refusjonstakstene. Det tas sikte på å overføre midler fra refusjonstakstene til rammetilskuddet til kommunene. Det tas sikte på å starte omleggingen i takstforhandlingene 2009 med virkning fra 1. juli 2009. Departementet vil nedsette en arbeidsgruppe høsten 2008 som skal se på hvilke takster som bør berøres. KS vil bli invitert til å delta i arbeidsgruppen.

Driftstilskudd til privatpraktiserende fysioterapeuter skal utbetales forholdsmessig etter fysioterapeutens avtalte arbeidstid. Den nedre grense for inngåelse av driftsavtale med fysioterapeuter i privat praksis er fra og med 1. juli 2008 satt til 2/5 av et fullt årsverk med mindre særlige forhold foreligger.

4.2 Kunnskapsdepartementet

Frukt og grønt

KS meldte opp ordningen med gratis frukt og grønt som en kostnadsberegningssak til det 3. oppmeldingstidspunktet 13. juni 2007. Følgende omtale er hentet fra materialet til 3. konsultasjonsmøte:

"I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett ble det vedtatt å innføre en ordning med gratis frukt og grønt for alle elever på skoler med ungdomstrinn. Ordningen skal tre i kraft høsten 2007. Det er lagt til grunn at ordningen vil medføre et merbehov for kommunene på 87 mill.

kroner i 2007. I utformingen av ordningen har Kunnskapsdepartementet vært i dialog med KS om beregningsgrunnlaget. Kunnskapsdepartementet er positive til at KS også involveres i beregningene ved en eventuell utvidelse av ordningen.” Det har vært avholdt ett møte mellom Kunnskapsdepartementet og KS. Det er ikke foretatt noen nye beregninger fordi ordningen ikke ble utvidet i 2008. Saken ansees som avsluttet.

Rett til barnehageplass

Et møte mellom Kunnskapsdepartementet og KS om bakgrunnen for de administrative og økonomiske konsekvensene av rett til plass, jf. Ot. prp. nr. 52 (2007-2008) *Om lov om endringer i barnehageloven (rett til plass i barnehage)*, ble meldt opp som en egen sak under kostnadsberegninger – aktuelle reformer, til det 2. konsultasjonsmøtet i 2008. I kontaktmøte med KS 21. oktober redegjorde Kunnskapsdepartementet for bakgrunnen for omtalen av administrative og økonomiske konsekvenser av rett til barnehageplass i Ot.prp. nr. 52 (2007-2008). Det var enighet om at eventuelle etterspørselsvirkninger som følge av retten vil kompenseres under den eksisterende ordningen med øremerket finansiering. Det er dermed ikke behov for beregning av merkostnader for kommunene i denne forbindelse, og saken anses som avsluttet.

4.3 Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Kommunalt kvalifiseringsprogram som skal forvaltes av NAV-kontorene

Beregninger av merkostnader for kommunene knyttet til kvalifiseringsprogrammet i 2009 er drøftet med KS. Beregningene bygger på at antallet deltakere i programmet øker til 8 850 ved utgangen av 2009. Kommunenes merkostnader for 2009 er av departementet anslått til 559,7 mill. kroner. KS anslår at samlede merkostnader for kommunene i 2009 blir i størrelsesorden 150 mill. kroner høyere enn anslått av departementet. KS legger da til grunn at andelen deltakere på kommunalt finansierte tiltak vil være høyere enn det departementet legger til grunn, og at prisjusteringen ikke er dekkende for faktiske utgifter.

Departementet anser at det er betydelig usikkerhet i beregningene, særlig knyttet til anslått antall deltakere, men også knyttet til kostnadene per deltaker. Departementet vil vurdere disse forutsetningene nærmere i det videre arbeidet med gjennomføring av kvalifiseringsprogrammet og tilhørende kostnadsberegninger.

4.4 Barne- og likestillingsdepartementet

Forslag om ikke-diskrimineringslov for personer med nedsatt funksjonsevne (universell utforming)

I St.prp. nr. 1 (2008 – 2009) uttales det at regjeringen har startet opp arbeidet med en ny handlingsplan for økt tilgjengelighet og universell utforming. Barne- og likestillingsdepartementet vil, i samarbeid med Kommunal- og regional departementet og Miljøverndepartementet, invitere KS til møte om saken i november.

4.5 Justis- og politidepartementet

Nødnett - Kostnadskartlegging

Ifm. etableringen av Nødnett skal det foretas en kostnadskartlegging i nødetatene knyttet til bruken av samband før og etter innføring av Nødnett. Det er satt ned en referansegruppe som bistår prosessleder hos DNK med faglige råd om etatsspesifikke forhold. Gruppen vil bistå ift. å

sikre at alle sider som skal kostnadskartlegges inkluderes i oppdraget, herunder sørge for å få resultatene sammenlignbare på tvers av etatene og på tvers av stat og kommunesektor. Referansegruppen har representasjon fra nødetatenes fagdirektater, KS og Norsk brannbefals landsforbund. SINTEF Helse er valgt ut til å gjennomføre kostnadskartleggingen, arbeidet er påbegynt og første delrapport skal etter planen foreligge i løpet av 2008.

4.6 Kommunal- og regionaldepartementet

Forvaltningsreformen

Kommunal- og regionaldepartementet vil legge fram en ot.prp. om oppgaveendringer ved forvaltningsreformen oktober 2008. I tillegg vil enkeltdepartementer fremme egne stortingsdokumenter i egne løp. Et helhetlig finansieringsopplegg for oppgaveendringer skal presenteres i kommuneproposisjonen for 2010 og i statsbudsjettet for 2010. Kommunal- og regionaldepartementet vil avklare bilateralt på hvilken måte KS best kan involveres i kostnadsberegningsarbeidet. Tidspunkt for involvering av KS vil kunne variere ut fra hvor langt fagdepartementene har kommet i arbeidet.

Merknad fra KS

KS ber om å bli involvert i arbeidet med kostnadsberegninger og finansieringsopplegg, snarest mulig etter at KRDs Ot.prp. om oppgaveendringer legges frem. Selv om enkelte departementer vil fremme egne stortingsdokumenter i egne løp, er det nødvendig at KRD tar et helhetsgrep og at arbeidet starter snarlig, slik at det faktisk blir tid til samhandling før kommuneproposisjonen 2010 legges frem. Det er også nødvendig at KS involveres i fagdepartementenes arbeid knyttet til konkret iverksetting av reformen, bl.a. arbeidet med eierskapsavtale, vedtekter og videreutvikling av modellen for delt eierskap av Innovasjon Norge og gjennomgang av kriteriene for spillemidler.

KS er videre sterkt uenig i at Regjeringen ikke legger opp til å overføre personale fra Statens vegvesen når store deler av vegansvaret overføres til fylkeskommunene. Dette innebærer økt byråkrati og sløsing med knappe midler.

KS-merknad slutt

Forslag til ny plan- og bygningslov (byggningsdelen)

KRD ved bolig- og bygningsavdelingen vil med det første innkalle KS til et møte for å drøfte fokusområde og videre framdrift for kostnadsberegningssaken.

4.7 Miljøverndepartementet

Forslag til ny plan- og bygningslov (plandelen)

Etter anmodning fra KS har Miljøverndepartementet tatt initiativ til et møte for å avklare om det er grunnlag for videre kostnadsberegning av enkeltelementer i den nye plan- og bygningsloven (plandelen). Miljøverndepartementet har så langt fått utarbeidet rapporten *Kostnader med universell utforming i kommunene* som analyserer uteområder i sju kommuner.

5 Øvrige innspill fra KS

KS har innspill til følgende sak som ikke er budsjettsak for 2009. Innspillet ble spilt inn svært sent i prosessen og er derfor ikke kommentert skriftlig av staten.

5-årig master i læreutdanningen

KS mener at en allmennlærerutdanning med 5 år mastergrad, vil kunne bidra til nødvendig statusheving av lærerutdanningen og læreryrket. En 5-årig master vil gi mulighet for faglig fordypning samtidig som praksisdelen styrkes.

KS' vurdering er at en 5-årig lærerutdanning vil gi større tiltrekningskraft på framtidens utdanningssøkere, enn dagens 4-årige lærerutdanning. KS mener derfor at Regjeringen bør ta skrittet fullt ut og gå inn for en ny 5-årig master i lærerutdanning i den stortingsmeldingen som forventes før jul.

Vedlegg a) **Oversikt over kostnadsberegningssaker konsultasjonsåret 2008**

Sak	Oppmeldt	Avsluttet
Helse- og omsorgsdepartementet		
Forslag om økt finansieringsansvar for kommunene for private fysioterapeuter med driftsavtaler med kommunene	1. møte 2007	4. møte 2007
Økt finansieringsansvar for kommunene for private fysioterapeuter med driftsavtale med kommunene	3. møte 2008	
Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)	4. møte 2007	
Kunnskapsdepartementet		
Gratis læremidler i videregående opplæring	1. møte 2007	4. møte 2007
St.meld. nr. 16 (2006-2007) Tidlig innsats for livslang læring - Timetallsutvidelse	1. møte 2007	4. møte 2007
Gratis frukt og grønt for alle elever på skoler med ungdomstrinn	13. juni 2007 ¹	4. møte 2008
Rett til barnehageplass	3. møte 2008	4. møte 2008
Arbeids- og inkluderingsdepartementet		
Kommunalt kvalifiseringsprogram som skal forvaltes av NAV-kontorene	1. møte 2007	
Barne- og likestillingsdepartementet²		
Forslag om ikke-diskrimineringslov for personer med nedsatt funksjonsevne (universell utforming)	2. møte 2007	
Justis- og politidepartementet		
Nødnett	2. møte 2007	
Kommunal- og regionaldepartementet		
Forvaltningsreformen	2. møte 2008	
Forslag til ny plan- og bygningslov (bygningssdelen)	2. møte 2008	
Miljøverndepartementet		
Forslag til ny plan- og bygningslov (plandelen)	2. møte 2008	

¹ 3. oppmeldingstidspunkt for kostnadsberegningssaker i 2007

² Saken lå inn under AIDs ansvarsområde når den ble meldt opp

Vedlegg b)

Oversikt over samarbeidsavtaler per oktober 2008

		Parter	Inngått	Utløper	Bygger på tidl. avt.
Avtaler om velferdstjenester (kvalitet/tjenesteutvikling)					
1	Avtale om utvikling av barnevernsområdet	BLD og KS	19.08.2008	01.09.2010	Ja
2	Samarbeidsavtale om barnehager	KD og KS	04.10.2006	31.12.2008	
3	Samarbeidsavtale om kvalitetsutvikling i grunnskolen	KD og KS	12.06.2006	01.01.2009	Ja
4	Avtale om kvalitetsutvikling i helse- og omsorgstjenestene	HOD og KS	21.09.2006	21.09.2010	Ja
5	Samarbeidsavtale om boligsosialt arbeid	KRD samordn. (AID, HOD, BLD, JD) og KS	24.09.2007	31.12.2010	Ja
Avtaler om samhandling mellom ulike deler av forvaltningen					
6	Avtale om bosetting av flyktninger i kommunene	AID og KS	15.05.2007	01.12.2009	Ja
7	Rammeavtale om ny arbeids- og velferdsforvaltning (NAV)	AID og KS	21.04.2006	31.12.2009	
8	Nasjonal rammeavtale om samhandling på helse- og omsorgsområdet	HOD og KS	21.06.2007	21.06.2010	
9	Samarbeidsavtale om styrket samarbeid NAV og utdanningsmyndighetene i k/fk	AID og KS	02.05.2007	31.12.2009	
Avtaler om samfunnsutvikling					
10	Samarbeidsavtale om programmet "Livskraftige kommuner"	MD og KS	01.01.2006	31.12.2010	
	Samarbeidsavtale om Grønne energikommuner (tilleggsavtale)	KRD samordn. (OED, MD) og KS	02.05.2007	31.12.2010	
11	Samarbeidsavtale om landbruks- og næringsutvikling i kommunesektoren	LMD og KS	24.09.2007	31.12.2009	Ja

Vedlegg c) Oversikt over løpende saker konsultasjonsåret 2008

Sak	Tidligere behandlet	Videre behand.	Ansvar
Kostnadsberegninger 4 tidspunkter for oppmelding. Aktuelle områder for involvering av KS vurderes fortløpende.		Alle møtene	Alle
Samarbeidsavtaler <ul style="list-style-type: none"> • Helse og omsorg • Barnehage • Grunnopplæringen • Boligsosialt arbeid • Landbruks- og næringsutvikling • Barnevern • Bosetting av flyktninger • Miljø- og samfunnsutvikling • Rammeavtale NAV • Styrket samarbeid NAV og utdanningsmyndighetene i k/fk • Rammeavtale om samhandling på helse- og omsorgsområdet 		Primært 3. møte	KRD, KS og berørte dep.
Økonomiområdet			
Regnskapsføring kompensasjonssinntekter MVA	2008	2. møte	KRD
Oppfølging Sørheimutvalget - Nytt IS kommuner	2008	2. møte	KRD
Helse og omsorg			
, Omsorgsplan 2015 med bla. følgende delplaner: - Kompetanseløftet 2015 og 10 000 årsverk - Nasjonal standard for lokale normer for legetjeneste i sykehjem - Investeringer sykehjem og omsorgsboliger - Demensplan 2015	2006, 2007	2. møte 3. møte 4. møte	HOD
Oppfølging etter avslutning av opptrappingsplanen for psykisk helse i kommunene. Oppfølging av den arbeidsrettede innsatsen innenfor opptrappingsplanen for psykisk helse	2005, 2006	4. møte	HOD
Oppfølging av St.meld. 20 (2006-07) Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller		2. møte	HOD
Oppfølging av rapport om lokalsykehus		2. møte	HOD
Oppfølging av St.meld. nr. 35 (2006-2007) om offentlig tannhelse			
Opptrappingsplan for rusfeltet		2. møte 4. møte	HOD
Arbeidet med ny lov om kommunale		Ikke avklart	HOD

Sak	Tidligere behandlet	Videre behand.	Ansvar
helsetjenester og tjenester som i dag er regulert i sosialtjenesteloven.			
Oppfølging av høringsnotatet om sterkere rettighetsfesting av brukerstyrt personlig assistent		Ikke avklart	HOD
Utdanning			
Forslag om lovendringer i opplæringsloven og friskoleloven i 2008		2. møte	KD
- St.meld. om kvalitet i grunnskoleopplæringen	Ekstra møte 18. april 2008	4. møte	KD
Barnehager			
Forslag om endringer i barnehageloven 2008		2. møte 3. møte 4. møte	KD
Barnevern			
Barnevern (generelt)	2007	2. møte 4. møte	BLD
Landbruk			
Rapportering jordloven og konsesjonsloven			
Flyktninger/innvandrere			
Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandringsbefolkningen	2006, 2007	2. møte 4. møte	AID
Bosetting i kommunene		2. møte	AID
Behov for bedre rutiner og organisering av asylmottak.		3. møte	
Rapport vertskommuneutgifter til asylmottak		2. møte	KS
Norskundervisning for familieegjenforente		2. møte	KS
Vertskommunetilskudd		4. møte	
Infrastruktur og tilgjengelighet			
Nødnett	2005, 2006, 2007	2./4. møte	JD
Diskriminerings- og tilgjengelighetslov for personer med nedsatt funksjonsevne (universell utforming)		2. møte 4. møte	BLD/KRD/ MD
Arbeid og velferd			
Handlingsplan mot fattigdom	2007	2. møte 4. møte	AID
NAV-reformen	2006, 2007	2. møte	AID

Sak	Tidligere behandlet	Videre behand.	Ansvar
		4. møte	
AFP		2. møte	AID
Offentlige tjenestepensjonsordninger		2. møte	AID
Kvalifiseringsprogrammet	2007	2. møte 4. møte	AID
Kultur- og kirkedepartementet			
Oppfølgingen av stortingsmeldingen om Den kulturelle skolesekken		2. møte	KKD
Rentekompensasjon kirkebygg		4. møte	KKD
Samferdselsdepartementet			
NOx-avgift		4. møte	SD
Belønningsordning kollektiv		4. møte	SD
Regelverk parkering		4. møte	SD
Andre saker			
Stortingsmelding om lokaldemokrati		2. møte	KRD
Forvaltningsreform		2. møte 4. møte	KS/KRD
Ny organisering skatteutvalg		2. møte 4. møte	FIN

Tabellen gir en oversikt over saker det kan være aktuelt å omtale i løpet av konsultasjonsåret 2008. Oversikten revideres fortløpende av sekretariatet for konsultasjonsordningen og vurderingen av sakene er derfor foreløpig. Oversikten er satt sammen av innspill både fra KS og departementene, og det er pt. ikke avgjort om departementene vil ta opp alle sakene i konsulasjonssammenheng. I enkelte tilfeller vil det være KS som legger fram sakene.

Vedlegg d)

Oversikt bilaterale møter

Tema (departement)	Dato møte	Merknader
Samhandling helse og omsorg (HOD)	20. august	
Legetjenesten i sykehjem (HOD)	26. september	
Samhandling helse og omsorg (HOD)	15. oktober	
Forvaltningsreformen (KRD)	10. oktober	

Vedlegg e)

Uttalelse fra Landsstyret i KS

15.10.2008

Kommuneøkonomien 2009

Forsiktig vekst, men store variasjoner mellom kommunene

KS' landstyre er positiv til at Regjeringen legger opp til en vekst i realinntektene i kommunesektoren neste år, og at veksten i større grad enn de to siste årene kommer som frie inntekter. Regjeringen har slik sett tatt hensyn til signalene fra kommunesektoren, men **landsstyret** vil peke på at opplegget ikke er i samsvar med mange av de forventningene som er skapt, og at endringene i inntektssystemet gir store omfordelingsvirkninger mellom kommunene. **Landsstyret** er bekymret for at mange folkerike kommuner får ingen eller meget beskjeden vekst i de frie inntektene neste år. Dette representerer en utfordring for velferdstilbudet til store innbyggergrupper.

Landsstyret viser til at de frie inntektene i kommuneopplegget for 2009 skal ta høyde for følgende:

- Økonomiske rammer som gjør det mulig å oppnå et netto driftsresultat for kommunesektoren på over 3 prosent i 2009
- Kompensasjon for økte tjenestebehov som følge av befolkningsvekst
- Fullfinansiering av statlig initierte velferdssatsinger og reformer
- Gi rom for en opptrapping av innsatsen på vedlikehold av kommunal bygningsmasse og infrastruktur

Landsstyret legger til grunn at disse utfordringene krever en vekst i de frie inntektene på minimum 6 mrd. kroner fra 2008 til 2009. I tillegg må kommunesektoren håndtere økte pensjonsutgifter, rentekostnader og et kostnadsmessig etterslep fra 2008, pga lønns- og prisvekst. KS har også dokumentert at barnehagereformen er underfinansiert med 750 millioner kroner og **landsstyret** krever at dette kompenseres. **Landsstyret** peker derfor på at det fortsatt er behov for betydelig effektivisering og kostnadsreducerende tiltak i sektoren neste år.

På bakgrunn av dagens utfordringer vil landsstyret i KS be Stortinget om å videreføre den ekstra skatteveksten på 1 mrd. kr til 2009.

Landsstyret registrerer at Regjeringen legger opp til flere tiltak for å styrke utdanningssektoren neste år, og er positive til (videreført) timetallsutvidelse, økt fysisk aktivitet og økt satsing på videreutdanning og styrket lærerutdanning. **Landsstyret** er likevel kritisk til at denne satsingen enten skjer i form av øremerkede tiltak eller legges utenfor kommunenes myndighet.

Landsstyret ser positivt på de mulighetene som ligger i en samhandlingsreform innen helse og omsorg, men vil advare mot ytterligere statliggjøring av helsetilbudet. Forskyvning av oppgaver fra 2.- til 1.linjetjenestene må kompenseres

Landsstyret er fornøyd med at budsjettet har flere gode tiltak for å løse fattigdomsutfordringene. Videreutvikling av kvalifiseringsprogrammet, utvidelse av ungdomsgarantien for gruppen 20 til 24 år og utvidelsen av bostøtteordningen er viktige tiltak. **Landsstyret** vil likevel peke på at en generelt god kommuneøkonomi er av avgjørende betydning for grupper med økonomiske utfordringer, og ser behovet for en ytterligere styrking av kommuneøkonomen i lys av dette.

Landsstyret mener mange kommuner gjør en stor og viktig jobb i arbeidet med å bosette og integrere flyktninger. Det er bra et integreringstilskuddet økes, men det er fortsatt et stykke igjen før det representerer en fullfinansiering i tråd med beregningsutvalgets dokumentasjon. **Landsstyret** er skuffet over at Regjeringen ikke har lagt opp til å fullfinansiere kommunenes utgifter til skolegang for asylsøkerbarn.

Landsstyret viser til at samferdsel er viktig for kommunesektoren, og er fornøyd med at dette budsjettet markerer en opptrapping både til vei og bane. **Landsstyret** mener det er viktig at det stilles midler til rådigheter for satsing på kollektivtrafikk, men at midlene bør tilføres som frie inntekter. Dette er et nødvendig ledd i arbeidet med å redusere klimautslippene.

Landstyret er sterkt uenig i at Regjeringen ikke legger opp til å overføre personale fra Statens vegvesen når store deler av vegansvaret overføres til fylkeskommunene. Dette innebærer økt byråkrati og sløsing med knappe midler. **Landstyret** forventer at staten kompenserer for vedlikeholdsetterslepet på 10 milliarder på de riksvegene som skal overføres til fylkeskommunene.

Landsstyret i KS vil understreke at det er et sterkt press på kommunepolitikerne – også fra Regjeringen og Stortinget – for å levere tjenester utover hva de har inntekter til. **Landsstyret** mener det er viktig for kommunene og fylkeskommunene å prioritere en økonomiske bærekraftig politikk. Dette betyr ikke minst å holde balanse i økonomien, fortsette effektiviseringen og sette av tilstrekkelig med midler til vedlikehold.

Handlingsplan for vedlikehold av kommunale bygninger

KS Landsstyre har enstemmig fattet følgende vedtak:

KS er bekymret over vedlikeholdssituasjonen i kommunesektoren. Kommunene har måtte prioritere viktige kommunale driftsoppgaver innen bla skole og omsorg, noe som har gått på bekostning av vedlikehold av kommunale bygg. Rapporten som KS har fått utarbeidet viser at det er behov for oppgradering av eksisterende kommunal bygningsmasse for minst 94 mrd. kroner for å komme på et akseptabelt nivå.

KS mener at en situasjon med for dårlig vedlikehold og uakseptabel tilstand på byggene har mange negative konsekvenser for kommunesektoren, ved at det bla påvirker:

- Kvaliteten på tjenestene til brukerne
- Arbeidsmiljøet for de ansatte
- Kommunesektorens langsiktige økonomiske handlefrihet
- Kommunesektorens omdømme
- Kommunesektorens evne til å nå klimamål gjennom lavere energibruk

Vedlikehold er et eieransvar, men forutsetningen for å opprettholde et tilstrekkelig nivå på vedlikeholdet over tid, er at de økonomiske rammene legger til rette for dette. Slik har ikke situasjonen vært de siste årene, med unntak av 2006. En økt satsing på vedlikehold må innebære en kombinasjon av at eierne, kommunene og fylkeskommunene, må ta grep for å løse utfordringen både i f.t. å hente inn oppgraderingsbehovet og i f.t. å sikre et tilstrekkelig løpende vedlikehold, samtidig som staten må øke de økonomiske rammene. KS har flere ganger

foreslått en økonomisk opptrappingsplan som legger til rette for å styrke vedlikeholdet. Behovet for en slik opptrappingsplan er ytterligere forsterket gjennom dokumentasjonen i denne rapporten.

Slik KS ser det har man en stor utfordring som bør rettes opp i løpet av de neste 5-10 årene.

KS ber alle kommuner og fylkeskommuner om å vurdere i forbindelse med behandling av økonomiplan 2009-2012:

- Vurdere oppgraderingsbehovet av egen bygningsmasse og legge strategier for å dekke inn dette oppgraderingsbehovet
- Prioritere oppgraderingsbehovet i budsjettet og økonomiplanen, med særlig vekt på å foreta oppgraderinger som kan hindre følgeskader
- Vurdere muligheten for arealeffektivisering av eksisterende bygningsmasse og/eller avhending av bygg kommunen ikke trenger til egen tjenesteproduksjonen
- Vurdere arealbehovet kritisk ved nyinvesteringer, et lavere arealbruk vil bidra til reduserte årlige kapital- og FDV-kostnader og mindre energibruk
- Vurdere hvorvidt egen organisasjon og egne systemer i tilknytning til eiendomsforvaltningen sikrer tilstrekkelig vedlikehold.

KS forventer at Staten:

- Bidrar til tilstrekkelig vekst i frie inntekter, slik at gjennomføring av nødvendig vedlikeholdssatsing kan gjennomføres uten uønskede kutt i tjenestetilbudet.
- Kompenserer fullt ut for de økte krav som statlige myndigheter stiller til nye bygg (f.eks. nye krav til tilgjengelighet fra 1. januar 2009).
- Bidrar til forsøk med fullperiodisert regnskap i kommunesektoren, slik staten allerede har igangsatt overfor en rekke av sine egne virksomheter.
- Bidrar til å avdempe forventningene om flere tjenester på kort sikt framfor prioritering av langsiktige økonomiske utfordringer som vedlikehold
- Ikke skaper urealistiske forventninger til vedlikehold og nyinvesteringer på bakgrunn av begrensede stimuleringsordninger som rentekompensasjon til skolebygg.

KS vil bidra ved å:

- Få utarbeidet en veileder for bedre vedlikehold.
- Bidra til kompetanseoverføring mellom kommunene
- Invitere staten til felles vedlikeholdssatsing, forankret i konsultasjonsordningen, som del av en økonomisk opptrappingsplan.
- Ta inn langsiktig eiendomsforvaltning som tema i folkevalgtopplæringen.
- Holde vedlikeholdsspørsmålet høyt på dagsorden overfor medlemmer, staten og media.

Vedlegg f)

Stortingets Finanskomité
Stortingets Kommunal- og forvaltningskomité
Karl Johans gate 22

0026 Oslo

(Referanse må oppgis)

Vår referanse: 08/02484-1
Arkivkode:
Saksbehandler: Per Richard Johansen
Deres referanse:
Dato: 27.10.2008

Fare for skattesvikt for kommunene for 2009

Krisen i internasjonale finansmarkeder forsterket seg kraftig etter at Nasjonalbudsjettet for 2009 ble lagt frem 26. september. Selv om situasjonen i markedene har roet seg noe siden KS deltok på høring i Finanskomiteen 14. oktober, synes det som om meldingene om negative realøkonomiske effekter av krisen nå tiltar, både i Norge og internasjonalt. Konjunkturutsiktene er kort sagt dystre nå enn da budsjettet ble lagt frem. Sannsynligheten er stor for at norsk økonomi vil kunne gå inn i en lavkonjunktur i løpet av 2009.

Denne utviklingen har gjort KS bekymret over muligheten for skattesvikt for kommunesektoren neste år. Det er en viss støtte for at skatteanslagene i Nasjonalbudsjettene overvurderer skatteveksten i år med begynnende lavkonjunktur. Kommunesektoren er allerede på vei inn i en situasjon med økonomisk ubalanse etter to år med svakt negativ realvekst i frie inntekter. En skattesvikt på toppen av dette neste år kan dermed bli dramatisk.

På denne bakgrunn bør Stortinget oppjustere skatteøren for kommunesektoren sett i forhold til forslaget i Statsbudsjettet for 2009, slik at sannsynligheten for å nå skatteanslaget som ligger i budsjettforslaget øker. Hvis skatteinngangen mot formodning skulle bli bedre enn skatteanslaget vil det utelukkende ha positive effekter: Flere kommuner vil neste år få et netto driftsresultat tilsvarende det som alle parter anbefaler, det vil bli mer penger til vedlikehold, og kanskje grunnlag for å gjenåpne noen sykehjemsplasser. Gitt at norsk økonomi ikke trekkes inn en lavkonjunktur kan en slik merskattevekst trekkes inn året etter.

Vi vedlegger et notat som går nærmere inn på disse forholdene.

For øvrig vises det til tidligere oversendt vedtak i KS' landsstyre, der landsstyret med bakgrunn i dagens utfordringer for kommunesektoren ber Stortinget om å videreføre den ekstra skatteveksten på 1 mrd. kr i år til 2009.

Med hilsen

Halvdan Skard
styreleder

Olav Ulleren
adm. direktør

Vedlegg: Notat om konjunkturutviklingen og kommunenes skatteinntekter
Kopi: Kommunal og regionaldepartementet.

Vedlegg til KS-brev av 27.10.2008

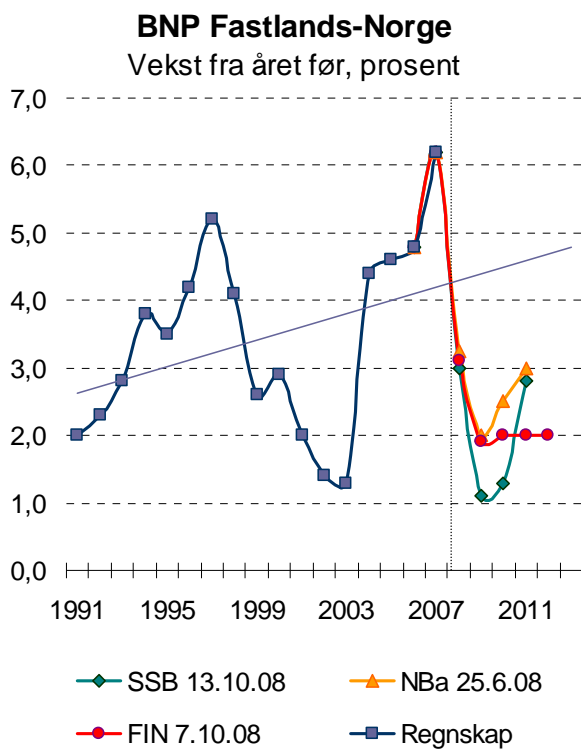
23. oktober 2009

Konjunkturutviklingen og kommunenes skatteinntekter

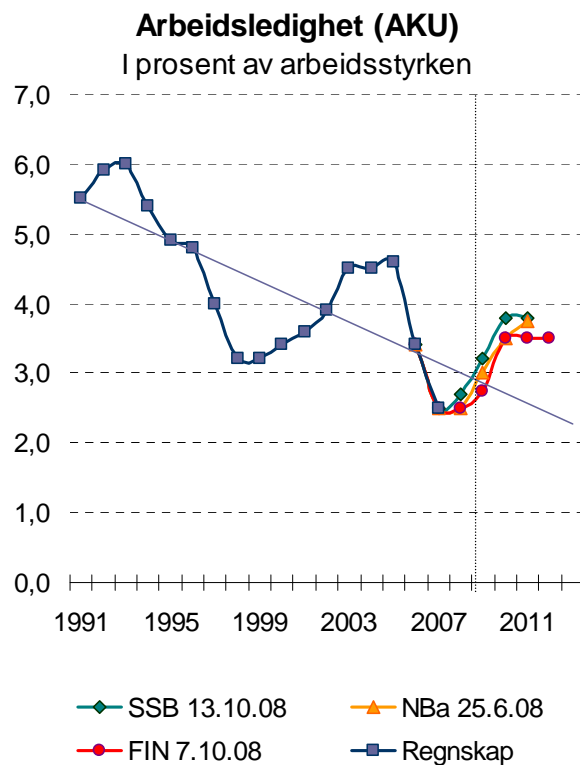
Forsterket nedside for norsk økonomi

Krisen i internasjonale finansmarkeder har forsterket seg kraftig etter at Nasjonalbudsjettet for 2009 ble lagt frem 26. september. Dette har også slått kraftig inn i det norske finansmarkedet. Utviklingen førte til at Statistisk sentralbyrå 13. oktober valgte å publisere nye prognoser for norsk økonomi. Anslaget på BNP-vekst for Fastlands-Norge for neste år ble nedjustert med 0,6 prosentpoeng og arbeidsledighetsraten ble oppjustert med 0,4 prosentpoeng.

SSBs produksjonsvekstanslag var allerede før justeringen noe mer pessimistisk enn anslaget lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet. De nye prognosene, sammen med de siste prognosene fra Finansdepartementet (Nasjonalbudsjettet 2009) og Norges Bank fremgår av figurene under. Med de nye vekstanslagene synes det som om norsk økonomi fremover vil være i en såpass klar konjunkturedgang, at den allerede i løpet av 2009 kan gå inn i en lavkonjunkturfase.

Kilde: Finansdepartementet, Norges Bank, Statistisk sentralbyrå

Kilde: Finansdepartementet, Norges Bank, Statistisk sentralbyrå

SSB understreker at de nye prognosene er basert på at myndighetene i landene som er berørt av finanskrisen relativt raskt lykkes med å gjenopprette tilliten i kredittmarkedene, og avslutter: "Skulle myndighetene derimot mislykkes med sine bestrebelser, vil utsiktene for verdensøkonomien og dermed også norsk økonomi bli vesentlig svakere enn det vi har lagt til grunn her." Slik sett fremstår altså de nye prognosene som et optimistisk alternativ, med en betydelig nedside.

Utviklingen i finansmarkedene her hjemme synes å ha roet seg noe etter at SSBs nye prognoser ble lagt frem, sikkert hjulpet av de hjelpetiltakene som Regjeringen og Norges Bank har varslet/igangsatt. På den annen side synes det som om vi får klarere signaler om negative realøkonomiske effekter av krisen. Bankene synes klart mer restriktive til å gi nye lån, særlig til bedriftskunder, noe som kan ramme bedriftenes finansiering både av egne investeringer, men også av produksjon der bedriftene bærer finansieringen i byggetiden.

Dette kommer på toppen av at norsk økonomi lå an til en nedgangskonjunktur allerede før finanskrisen internasjonalt spisset seg til. Boliginvesteringene har vært i sterk nedgang og konsumveksten har flatet ut. Ordretilgangen for industribedriftene falt klart fra siste halvår i fjor til første halvår i år, og nedgangen var sterkest for innenlandsmarkedene. Meldinger i media de siste dagene tyder dessuten på at tidligere gitte ordre nå i noen grad blir kansellert. Etter hvert som disse forholdene slår ut i bedriftenes sysselsetting, vil også arbeidsledigheten øke og skatteinngangen svikte. Sannsynligheten for skattesvikt neste år forsterkes av dagens krise i finansmarkedet, i det fallet i aksjekursene nå i høst først vil påvirke skatteinnbetalingene neste år.

Fare for skattesvikt for kommunesektoren neste år

Om norsk økonomi nå raskt går inn i en markert konjunkturedgang og påfølgende lavkonjunkturfase, er det grunn til å frykte for svakere skattevekst enn lagt til grunn i Statsbudsjettet. Det synes å være en klar tendens til at Finansdepartementet undervurderer skatteveksten for kommunesektoren tidlig i høykonjunkturer og – med en riktig nok svakere tendens – overvurderer skatteveksten tidlig i lavkonjunkturer. Selv med de ”optimistiske” prognosene SSB nå legger til grunn, kan norsk økonomi, som nevnt ovenfor, komme inn i en tidlig lavkonjunkturfase i løpet av neste år. Det vil utvilsomt skje dersom utviklingen skulle bli klart svakere, slik det foreligger stor risiko for. I så fall kan skatteanslaget for neste år være for høyt anslått.

Riktig nok går feilanslag på skatteveksten ofte sammen med feilanslag på kostnadsveksten for kommunene; med svakere konjunkturer framover må vi også vente at kostnadsveksten kommer ned. Men her er det ventelig slik at mens merskatteveksten kommer sterkest tidlig i høykonjunkturen, kommer merkostnadsveksten sterkest i slutten av høykonjunkturen. Det skyldes blant annet at sysselsettingsveksten i økonomien tar seg raskere opp enn lønnsveksten, og at lønnsveksten for hele økonomien tar seg raskere opp enn lønnsveksten for kommunesektoren og prisveksten for hele økonomien. Tilsvarende må en vente i en lavkonjunktur: Tidlig i lavkonjunkturen vil skatteveksten komme mer ned enn kostnadsveksten, fordi sysselsettingsveksten vil komme raskere ned enn lønnsveksten for hele økonomien, som igjen kommer raskere ned enn kostnadsveksten for kommunene.

Et slikt forløp bekreftes av figuren for høykonjunkturårene 2006–2008 som er vist nedenfor. Den viser mervekst i skatter og kostnader (den siste basert på både gammel og ny definisjon av deflator) regnet fra opprinnelig budsjettforslag til sist kjente tall. Det er verd å merke seg at forløpet innebærer at merkostnadsveksten i år målt i kroner blir langt sterkere enn merskatteveksten, siden ett prosentpoeng i økt kostnadsvekst utgjør et mye større beløp i kroner enn ett prosentpoeng i økt skatt.